

แนวความคิดเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์

ผู้เขียนได้แบ่งเนื้อหาของบทนี้ออกเป็น 2 ตอนด้วยกันคือ สถานะของวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของโรงเรียน กับจุดมุ่งหมายของวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของโรงเรียน และการจัดและกำหนดเนื้อหาของวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของโรงเรียน

สถานะของวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของโรงเรียน

จากอดีตที่ผ่านมานับร้อยปี ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ได้รับการยอมรับทั่วไปในประเทศทางซีกโลกตะวันตกในฐานะเป็นวิชาที่มีคุณค่า มีความสำคัญต่อการพัฒนาความคิดและสติปัญญาของผู้เรียน ประวัติศาสตร์ให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของมนุษย์ ปลูกฝังค่านิยม และเป็นเครื่องมือทางการเมืองของรัฐที่ประสบความสำเร็จมาแล้วในหลายประเทศ แต่ปัจจุบันนี้วิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียนถูกโจมตีจากบุคคลหลายฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้เรียนด้วยเหตุผลหลายประการ ได้แก่หนังสือและบทความข้อเขียนต่าง ๆ ที่ให้เห็นบางสิ่ง "เป็นอันตราย" และได้แสดงให้เห็นความเกร็งเกรงว่า วิชาประวัติศาสตร์ "กำลังอยู่ในภาวะล่อแหลมต่อการที่จะต้องสูญเสียตำแหน่งของตนในหลักสูตรไป"¹

เหตุผลประการหนึ่งที่ได้เห็นได้ชัดก็คือ การขยายตัวอย่างรวดเร็วของความรู้ ที่มีบางคนเรียกว่า การระเบิดตัวของความรู้ (Knowledge explosion) อันเป็นผลจากงานค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนับตั้งแต่ตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เรื่อยมา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากที่มีการส่งยานไปโคจรในอวกาศได้เป็นผลสำเร็จ ในทางหนึ่งมีผลทำให้สาขาวิชาการใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย และในอีกทางหนึ่งมีผลทำให้สภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากด้วยเช่นกัน ในสภาพการณ์

¹ Martin Booth, "History," in Disciplines of the Curriculum, ed. Richard Whitfield (London : Mcgraw-Hill Book Company, 1971), p. 66.

เช่นนี้บทเรียนที่เกี่ยวกับอดีตจึงมีความสัมพันธ์กับชีวิตของผู้เรียนในปัจจุบันน้อยลง ในสังคมที่ท้อง — อาศัยทักษะทางเทคโนโลยีช่วยยกมาตรฐานความเป็นอยู่ของคนให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา

เวลานั้น การศึกษาวิชาที่ใช้ความคิดไตร่ตรองหาเหตุผล (A philosophic meditative study) เช่น วิชาประวัติศาสตร์จึงดูเหมือนว่ามีส่วนให้อะไรกับสังคมได้น้อย ด้วยเหตุนี้ครูผู้สอนจึงอยู่ในภาวะลำบากใจที่จะต้องหาเหตุผลที่เข้ามาช่วยปกป้องวิชาประวัติศาสตร์เมื่อต้องเผชิญกับข้อเรียกร้องของวิชาอื่น ๆ ที่กำลังเติบโตขึ้นทุกขณะ และในขณะที่เดียวกันก็ต้องรับฟังคำบ่นของเด็กนักเรียนที่ว่า ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ "น่าเบื่อ" และ "ไม่มีประโยชน์"¹

เหตุผลอีกประการหนึ่ง ได้แก่การเปลี่ยนแปลงในค่านิยมและการเปลี่ยนแปลงในวิถีทางการสื่อสารความคิดความเข้าใจของเรา คุณค่าของประวัติศาสตร์เป็นคุณค่าที่อยู่บนพื้นฐานของค่านิยมเสรีนิยมแบบเก่า (Old liberal values) ซึ่งสอนในเรื่องการคัดสรรใจอย่างมีคุณประโยชน์ ความเป็นธรรม ความรอบคอบในอันที่จะบรรลุข้อตกลงหรือผลสรุปใด ๆ ค่านิยมเก่าในเรื่องเหล่านี้ หลายคนคิดว่ามีความหมายน้อยเต็มทีในสังคมที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ยิ่งกว่านั้น ตัวกลางที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการสื่อสารความคิดความเข้าใจในเรื่องราวต่าง ๆ นั้น ได้แก่ ภาษา หรือการใช้คำ (words) ซึ่งคนทุกวันนี้ไม่ค่อยจะไว้วางใจกันในการใช้คำแล้ว และหันไปใช้รูปแบบของการสื่อสารอื่น ๆ ที่ง่ายกว่าและดึงดูดความสนใจอย่างฉาบฉวยได้มากกว่า หลายคนซึ่งรวมทั้งครูผู้สอนด้วยจึงเห็นสมควรที่จะนำวิชาอื่น ๆ เช่น สังคมศึกษา (Social studies) หรือ หน้าที่พลเมือง (Civics) มาสอนแทนวิชาประวัติศาสตร์ เนื่องจากเห็นว่าสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของเด็กนักเรียนได้ดีกว่าการสอนเรื่องราวในอดีต เพราะสังคมของเราในปัจจุบันเป็นสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้นและคนในสังคมจำนวนมากที่รู้สึกแปลกแยก สับสน และหาทางออกให้กับตนเองในสังคมไม่ได้ วิชาหน้าที่พลเมือง

¹ Martin Booth, "History," in Disciplines of the Curriculum, p. 66 ; Pamela Mays, Why Teach History ? (London : London University Press, 1974), p. 1.

และสังคมศึกษากำจัดเป็นวิชาที่ได้รับความนิยมมากขึ้นเป็นลำดับ ในขณะที่วิชาประวัติศาสตร์กำลังได้รับความสนใจน้อยลงไปทุกที ๆ¹

การสอนวิชาประวัติศาสตร์ยังถูกโจมตีในอีกเรื่องหนึ่งจากกลุ่มคนซึ่งมีนักประวัติศาสตร์และครูผู้สอนรวมอยู่ด้วย คนกลุ่มนี้มีความเห็นว่า ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ไม่สมควรนำมาสอนแก่เด็กเพราะไม่สามารถจะสอนให้ถูกต้องเหมาะสมได้ ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ยากเกินกว่าที่จะนำมาสอนแก่เด็กเล็ก เป็นวิชาที่ต้องการการตัดสินใจโดยอาศัยวุฒิภาวะ (Mature judgment) การชักนำให้นักข้อเท็จจริงอย่างระมัดระวัง การเอาใจใส่ในรายละเอียดต่าง ๆ รวมไปถึงความสามารถต่าง ๆ ที่เด็ก ๆ โดยทั่วไป จะยังไม่มีจนกว่าจะเข้าสู่วัยรุ่นแล้ว²

ในท้ายที่สุด มีแนวโน้มที่แสดงให้เห็นว่าการจัดวิชาในลักษณะที่นำเอาหลาย ๆ วิชามาผสมผสานรวมกันที่เรียกว่า Integrated studies กำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นตามลำดับ เพราะมีความเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่แบ่งแยกไม่ได้ จึงไม่ควรมีเส้นกันขาดระหว่างวิชาต่าง ๆ วิชาเหล่านั้นสามารถนำมาสอนรวมเป็นกระบวนวิชาเดียวกันได้ แต่สำหรับผู้ที่ยังคงมองเห็นคุณค่าอันสูงส่งของประวัติศาสตร์ ถึงแม้จะยอมรับในความจริงข้อนี้ ก็ยังเห็นว่าในทางปฏิบัติแล้ว วิธีการนี้จะไม่ช่วยทำให้การสอนวิชาใด ๆ ประสบความสำเร็จอย่างน่าพอใจ หรือบรรลุเป้าหมายตามลักษณะธรรมชาติของวิชานั้น ๆ ใดเลย³

ที่กล่าวมาแล้วถือว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและการสอนในโรงเรียนบางแห่ง การเปลี่ยนแปลงนี้ในทัศนะของนักการศึกษาบางคน เห็นว่าเป็น "ความวิกฤตของสถานะ" และเป็นสิ่งย่ำแย่ให้เห็นความไม่แน่นอนในอนาคตของหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียน⁴

¹Pamela Mays, Why Teach History ?, pp. 1-2.

²Ibid., p. 2.

³Ibid.

⁴Martin Booth, "History," in Disciplines of the Curriculum, p. 66.

อย่างไรก็ตาม แม่ว่าจะมีปัญหาและข้อโต้แย้งกันอยู่หลายประการดังได้กล่าวมาแล้ว แต่นักการศึกษา เช่น มาร์ติน บูธ (Martin Booth) ที่สนับสนุนให้คงวิชาประวัติศาสตร์ไว้ในหลักสูตรของโรงเรียนต่อไปโดยที่ยังคงสามารถรักษาหัวใจหรือแก่นสำคัญ และวิธีการของวิชาประวัติศาสตร์ไว้ได้คือนั้น ได้แสดงทัศนะไว้น่าสนใจดังนี้ คือ การที่เราจะให้ใครมองเห็นคุณค่าความสำคัญของประวัติศาสตร์นั้น เราต้องสามารถแสดงให้เห็นเหตุผลที่ดีของวิชาประวัติศาสตร์ได้ และเหตุผลที่ดีนั้นจะต้องเป็นเหตุผลที่มาจากลักษณะโครงสร้างและวิธีการของประวัติศาสตร์เอง มิใช่มาจากเหตุผลปัจจัยภายนอกแต่อย่างใด¹

สำหรับเรื่องลักษณะโครงสร้างของวิชาประวัติศาสตร์นั้นนับว่าเป็นจริงดังที่ บรูเนอร์ (Bruner) ได้กล่าวไว้ว่า ในการเรียนการสอนวิชาใดก็ตาม ถ้านักเรียนและครูไม่ได้มีความเข้าใจในโครงสร้างพื้นฐานของวิชาแล้ว การสอนและการเรียนรู้อย่างมีความหมายย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้² ดังนั้นแม้ประวัติศาสตร์จะเป็นวิชาที่มีลักษณะโครงสร้างที่อธิบายไม่ได้อย่างแจ่มชัดนัก และไม่ใช่วิชาที่เห็นได้ชัดเจน เพราะประวัติศาสตร์เป็นเพียงวิชาที่ประกอบขึ้นด้วยกลุ่มความคิดเห็นเชิงปรัชญา (A series of philosophic view points)³ กล่าวได้ว่าโครงสร้างที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของประวัติศาสตร์ก็คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องของเวลา (The time element)⁴ ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องเกี่ยวกับคนในสถานที่และในเวลา (Man in place and in time) จากความเป็นมาอันยาวนานของการศึกษาประวัติศาสตร์นับแต่สมัยกรีก-โรมัน เป็นต้นมา จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ แนวความคิดเรื่องมิติของเวลาทางประวัติศาสตร์ก็ยังคงมีความสำคัญอยู่ เพียงแต่ว่านักประวัติศาสตร์แต่ละคน อาจมีความคิดเห็นในเรื่องนี้ได้แตกต่างกันออกไป ตัวอย่างเช่น

¹ Martin Booth, "History," in Disciplines of the Curriculum, p. 66.

² Jerome S. Bruner, The Process of Education, quoted in Martin Booth, "History," in Disciplines of the Curriculum, p. 66.

³ Martin Booth, "History," in Disciplines of the Curriculum, p. 72.

⁴ Ibid., p. 66.

แนวคิดเรื่อง เวลาทางประวัติศาสตร์ที่เคลื่อนที่ไปแบบเป็นวัฏจักร (Cyclical) ของนักประวัติศาสตร์สมัยกรีก - โรมัน การเคลื่อนที่ของเวลาจะเป็นจังหวะและเป็น แนวเส้นโค้งที่ในที่สุดจะมารวมกับรอยเดิมตามอิทธิพลของดวงดาว และฤดูกาล ประวัติศาสตร์จึงซ้ำรอยเดิม ถ้าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีสาเหตุอย่างเดียวกัน ก็ย่อมก่อให้เกิดผล อย่างเดียวกันได้ นอกจากนั้นก็มีแนวคิดของนักประวัติศาสตร์คริสเตียนสมัยกลางของยุโรป ที่เชื่อในเรื่องเวลาทางประวัติศาสตร์ที่เป็นแนวเส้นตรงมุ่งไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องเป็น ลำดับชั้น (Linear concepts-progressive view of history) จากความ มีคไปสู่อสงสว่างแห่งความหวัง จากชีวิตที่ยากไร้ทนทุกขุทรมานไปสู่ชีวิตที่ดีขึ้น และเป็น นิรันดร์รวมทั้งแนวคิดของ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ในสมัยปัจจุบันด้วย¹

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญสำหรับประวัติศาสตร์ก็คือ เราไม่สามารถจะหากฎเกณฑ์ หรือทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ใด ๆ ที่จะนำมาใช้อธิบายได้ทั่วไปกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคแต่ละสมัย จึงมีผลทำให้วิชาประวัติศาสตร์ไม่สามารถจะเป็นวิชาที่มีหลักการ เหตุผล (Rationale) และโครงสร้าง (Structure) แบบเดียวกันกับวิทยาการ สาขาอื่น ๆ ที่มีระบบระเบียบของวิชาที่เป็นรูปรอยเห็นอย่างชัดเจนได้² ในปัจจุบันเรา เชื่อกันว่า ประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง (Progressive) ไม่ซ้ำรอยเดิม (Not repetitive) เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มีลักษณะเฉพาะตัว (Unique) ดังนั้นนักศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ศึกษารายละเอียด ของเหตุการณ์เฉพาะเรื่องเพื่อหาคำตอบว่าเกิดอะไรขึ้น และทำไมจึงเกิด (what happened and why) ลักษณะเช่นนี้ของประวัติศาสตร์ได้ช่วยชี้และย้ำให้เรา มองเห็นว่าประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ไม่มีลำดับชั้นของการเรียนรู้ (The non-hierarchical nature of the subject)³

¹Martin Booth, "History," in Disciplines of the Curriculum, pp. 66-67.

²Ibid., p. 68.

³Ibid.

นอกจากนั้น ความรู้ความจริงที่ได้จากการศึกษาประวัติศาสตร์จะเป็นความรู้ความจริงที่เปลี่ยนแปลงไต่ตลอดเวลา และเป็นความจริงแบบอัตนัยหรือจิตวิสัย (Subjective) เพราะแม้ว่า จะมีการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์มากขึ้นเรื่อย ๆ แต่หลักฐานของประวัติศาสตร์ที่นำมาวิเคราะห์และประเมินตีความนั้น ไม่ว่าจะเป็นจดหมาย บันทึกความทรงจำ พระราชบัญญัติ ข้อเขียนต่าง ๆ เป็นอาทิ นั้น ยากนักที่จะทำให้เป็นปรนัยปลอดจากอคติใด ๆ ได้ ข้อค้นพบที่ได้จึงขึ้นอยู่กับปรัชญาหรือแนวคิดเห็นของนักประวัติศาสตร์เอง รวมทั้งระดับความเข้าใจ (Insight) ซึ่งเขาสามารถจะเข้าถึงหลักฐานต่าง ๆ เหล่านั้นได้¹ และสำหรับประวัติศาสตร์แล้ว ไม่ว่าเขาจะมีปรัชญาแนวคิดอะไรก็ตาม ทั่วคำอธิบายต่างหากที่ถือว่ามีความสำคัญและสำคัญมากพอ ๆ กับผลของคำอธิบายนั้น ๆ นักประวัติศาสตร์จะยอมรับว่า เรื่องราวที่เขาเขียนขึ้นเกี่ยวกับอดีตนั้น เป็นเรื่องราวเฉพาะตัวจากการเลือกสรร (Selective) และเป็นไปตามอคติ และจินตนาการของผู้เขียน เป็นเรื่องราวที่ได้จากการตีความแนวหนึ่ง จากการตีความซึ่งอาจมีได้อีกหลายแนวนี้ไม่ถ้วนเท่านั้น²

ส่วนเรื่องวิธีการของประวัติศาสตร์ (Methodology of history) จะเห็นได้ว่ามีพัฒนาการมาโดยลำดับและมีความชัดเจนพอสมควรทีเดียว วิธีการหลักที่ใช้กันมานับร้อย ๆ ปีแล้วก็คือ วิธีการเก็บข้อมูลรายละเอียดจากวัตถุคัมภีร์ที่มีอยู่ในช่วงสมัยของนักประวัติศาสตร์นั้น ๆ มาศึกษา วิเคราะห์ ประเมิน เพื่อหาคำตอบ หรือคำอธิบาย หรือข้อสรุปของเหตุการณ์ที่นักประวัติศาสตร์แต่ละคนเลือกศึกษา วิธีการหลักของประวัติศาสตร์จึงเป็นวิธีการแบบอุปนัย (Induction) เพราะฉะนั้นนักประวัติศาสตร์จะให้ความใส่ใจกับปัญหาของเหตุการณ์มากกว่าเรื่องของช่วงสมัย³ การให้ความใส่ใจในเรื่องของปัญหามากขึ้น ก็มีผลทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์มีขอบข่าย แง่มุมกว้างขวาง

¹ Martin Booth, "History," in Disciplines of the Curriculum, p. 68.

² Ibid., p. 69.

³ Ibid.

มากขึ้นไปอีก เช่น การยอมรับความสำคัญของข้อมูลอันเป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจต่อการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์บางสมัย จนได้พัฒนาต่อมาเป็นประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ หรือการเน้นความสำคัญของข้อมูลจากแหล่งทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งได้พัฒนาต่อมาเป็นประวัติศาสตร์สังคม นอกเหนือไปจากความสนใจในประวัติศาสตร์การเมืองและการสงครามที่มีมาตั้งแต่เดิม สิ่งเหล่านี้เป็นลักษณะที่สังเกตเห็นได้ในการเขียนประวัติศาสตร์ของสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 20 และเห็นได้ว่ามีอิทธิพลมิใช่น้อยต่อการปรับปรุงและขยายแนวคิดทางประวัติศาสตร์ให้ก้าวหน้าต่อไปอีกด้วย¹

นอกจากนี้นักประวัติศาสตร์ยังได้หันมาใช้ทักษะจากสาขาวิชาอื่น ๆ ในการรวบรวมวิเคราะห์วัสดุข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มากขึ้น อาทิ เทคนิคของนักสถิติในการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ เพื่อศึกษาโครงสร้างทางสังคมและประชากร ลักษณะการเคลื่อนไหวของราคาและค่าจ้าง เทคนิคของนักมานุษยวิทยาและโบราณคดีซึ่งเป็นวิทยาการประยุกต์มาช่วยในการบอกอายุของกระดูก ซากสัตว์ซากพืชและอื่น ๆ และที่สำคัญก็คือวิชาสังคมวิทยาและจิตวิทยา ซึ่งมีบทบาทในการช่วยอธิบายพฤติกรรมของบุคคลและของกลุ่มคนในสังคม ขอบข่ายเนื้อหาของประวัติศาสตร์ที่ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นจนได้รับการพิจารณาบรรจุลงในหลักสูตรของโรงเรียนหลายแห่ง นอกเหนือไปจากประวัติศาสตร์แห่งชาติ (National history) ซึ่งเป็นหลักเดิมอยู่แล้ว ได้แก่ ประวัติศาสตร์โลก (world history) และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local history)²

ในยุคที่โลกเรามีประชากรเพิ่มพูน คนในสังคมต่างก็ต้องการความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาสูงขึ้น เมื่อเรียนจบแล้วก็ต้องการมีงานทำ และต้องการงานที่ดี ความเจริญก้าวหน้าในวิทยาการทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และทางด้านสังคมศาสตร์ก็เป็นไปอย่างรวดเร็วและมีมากจนเกิดเป็นสาขาวิชาใหม่ ๆ มากมาย และมีผลกระทบต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมที่จะต้องเรียนรู้ให้เท่าทัน และปรับตนเองให้เข้ากันได้กับสภาพการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ เพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

¹Martin Booth, "History," in Disciplines of the Curriculum, p. 70.

²Ibid., pp. 70-71.

ในสังคม ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนซึ่งมีช่วงเวลาอันจำกัด รวมทั้งมีทรัพยากร จำกัดด้วยในบางแห่งนั้น นับได้ว่าเป็นปัญหาใหญ่ของผู้มีส่วนรับผิดชอบทั้งหลายที่จะต้อง พิจารณาหาทางเลือกที่ดีให้กับเยาวชนของชาติทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ในภาวะที่การ จัดการศึกษามีอาจจะสนองความต้องการของคนในสังคมได้ทุกกลุ่มและโดยรอบด้าน ก็ย่อม เป็นหน้าที่ของผู้รับผิดชอบที่จะต้องวางแนวทางที่ชัดเจนพอสมควรว่าในการจัดการศึกษาของ ชาตินั้น จะเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นสำหรับคนส่วนใหญ่หรือคนส่วนน้อย ระหว่างการ ฝึกฝนด้านอาชีพกับการฝึกอบรมด้านคุณภาพของความเป็นคน หรือระหว่างวิชาที่พากับวิชา สามัญศึกษา และถ้ามองเฉพาะการศึกษาวิชาสามัญศึกษา ก็ยังต้องมีการพิจารณาเลือก ว่าจะเน้นอะไร และอย่างไร อาทิเช่น ระหว่างพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ กับพื้นฐานทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สิ่งเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นได้ทั้งสิ้นในหลัก- สุธรรการศึกษาของโรงเรียน และเป็นบรรทัดที่ทุกสาขาวิชาต่างก็ต้องการที่จะมีที่หรือ ตำแหน่งของตนในหลักสูตรไม่มากก็น้อย

สำหรับหลักสูตรสามัญศึกษา (General education) ในส่วนที่เกี่ยวกับการ ศึกษาเรื่องของคน หรือ คนกับสังคม คนกับสิ่งแวดล้อมนั้น มีวิชาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นวิชา เก่าที่มีมานานในหลักสูตร เช่น ภาษาวรรณคดี ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ จริยศาสตร์ จริยธรรมหรือศีลธรรม และวิชาที่เติบโตใหม่ในระยะหลัง เช่น เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา หน้าที่พลเมือง เป็นต้น ในการจัดหลักสูตรสมัยก่อนนั้น เราจะ เห็นว่า วิชาต่าง ๆ มีที่หรือตำแหน่งของตนในหลักสูตร โดยจัดเป็นวิชาเดี่ยวโดด ๆ (Specific discipline) หรือจัดให้เรียนควบคู่กันไปก็มี เช่น ภาษากับวรรณคดี วรรณคดีกับประวัติศาสตร์หรือประวัติศาสตร์กับภูมิศาสตร์ และมีสัดส่วนในตารางเวลา- เรียนต่อสัปดาห์มากน้อยต่างกันไปสุดแต่ว่าผู้จัดทำหลักสูตรให้ความสำคัญของวิชาใดมาก กว่ากัน ในระยะหลังต่อมาภายใต้ความกดดันดังกล่าวข้างต้น เมื่อมีวิชาใหม่ ๆ ที่น่า สนใจเกิดขึ้น และก็ล้วนแต่จำเป็นมากขึ้นต่อการดำรงชีวิตในสังคม จึงได้มีความพยายาม ที่จะจัดวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์บางสาขาให้เป็นเพียง 1 กระบวน วิชา (Course) เรียกว่า วิชาสังคมศึกษา โดยใช้ชื่อในภาษาอังกฤษว่า วิชา Social studies สำหรับประเทศอังกฤษและกลุ่มประเทศภาคพื้นทวีปยุโรป และใช้ ชื่อว่า The social studies ในประเทศสหรัฐอเมริกา การจัดวิชาใหม่นี้ บางครั้ง

จะเป็นการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ เป็นกลุ่มวิชา (Combined studies) แต่บางครั้งก็เป็นการผสมผสานกันในเนื้อหาของวิชา (Integrated studies) ซึ่งมีผู้เห็นว่าทำให้ลักษณะโครงสร้างของวิชาที่มีมาแต่ดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป¹ ฉะนั้นในการศึกษาสถานะของวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของโรงเรียน บางครั้งก็เลียงไม่ได้ที่จะต้องศึกษาสถานะของวิชาสังคมศึกษาคบคู่ไปด้วย และเพื่อให้เข้าใจความเป็นมาและแนวโน้มของวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของโรงเรียนได้ชัดเจนขึ้น ผู้เขียนจึงเลือกศึกษากรณีของประเทศอังกฤษ ประเทศกลุ่มภาคพื้นทวีปยุโรป และประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นตัวอย่างโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

สถานะของวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของโรงเรียนในประเทศอังกฤษ

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า อังกฤษเป็นประเทศหนึ่งที่ยอมรับจัดการศึกษาโดยมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพของบุคคลเป็นสำคัญ และมุ่งส่งเสริมการศึกษาในระดับสูงให้แก่คนส่วนน้อยที่มีความสามารถ วิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาหนึ่งที่อังกฤษใช้เป็นเครื่องมือไปสู่เป้าหมายทางการศึกษาดังกล่าว และได้รับการบรรจุลงในหลักสูตรของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษามานานกว่าร้อยปีแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนประจำที่เรียกว่า Public schools ซึ่งเน้นในการฝึกความเป็นผู้นำและการเตรียมตัวนักเรียนให้พร้อมสำหรับการเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยต่อไป ครั้นมาถึงสมัยปัจจุบัน แม้ว่าปรัชญาในการจัดการศึกษาส่วนใหญ่จะยังไม่มีเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก แต่เมื่อสภาพสังคมและความก้าวหน้าในวิทยาการสาขาต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากและรวดเร็วตั้งได้กล่าวแล้ว สถานะของวิชาประวัติศาสตร์ก็ยอมรับการกระทบกระเทือนเป็นธรรมดา เช่นเดียวกับในประเทศอื่น ๆ ในทำนองว่า ประวัติศาสตร์ยังเป็นวิชาที่จำเป็นอยู่ในหลักสูตรหรือไม่ ถ้าจำเป็นก็ควรมีบทบาทในหลักสูตรมากน้อยแค่ไหนควรเป็นวิชาเดี่ยวโดด ๆ ในหลักสูตรหรือควรรวมกับวิชาสังคมศึกษาอื่น ๆ

¹Martin Booth, "History," in Disciplines of the Curriculum, p. 72; Peter Gordon and Devis Lawton, Curriculum Change in the Nineteenth and Twentieth Centuries (London) ; Hodder and Stoughton, 1978), p. 78.

สำหรับคำถามแรก ถ้าเป้าหมายทางการศึกษาของอังกฤษยังคงมุ่งที่การพัฒนา
ตัวบุคคล - แล้ว วิชาประวัติศาสตร์จะยังคงเป็นวิชาที่ต้องมีอยู่ในหลักสูตรของโรงเรียน
ต่อไปแน่นอน แต่ในรูปแบบใดและสัมพันธ์กับวิชาสังคมศึกษาอย่างไรนั้น เราจะเห็นได้
ชัดเจนขึ้นเมื่อดูจากพัฒนาการและการเติบโตของวิชาสังคมศึกษาควบคู่ไปด้วย

วิชาสังคมศึกษา (Social studies) มีความหมายตามตัวอักษรว่า การ
ศึกษาเรื่องของสังคม¹ และมีปรากฏอยู่เสมอในหลักสูตรของโรงเรียนทั้งในระดับประถม
ศึกษาและมัธยมศึกษา อย่างน้อยที่สุดก็ในรูปแบบของหลักสูตรแฝง ต่อมาก็ได้ค่อย ๆ เข้ามา
มีส่วนมากขึ้นในจุดมุ่งหมายจากแง่มุมแคบ ๆ เพื่อฝึกอบรมเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี
(Training of citizenship) แล้วขยายมาสู่การเรียนรู้ให้เข้าใจเรื่องของสังคม
อย่างแท้จริง โดยมีการพัฒนาการจัดเนื้อหาของวิชาสังคมศึกษาให้น่าเชื่อถือเป็นวิชาการ
มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบของวิชาเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมวิทยา²

ในระหว่างช่วงต้นของคริสต์ศตวรรษที่ 20 การสอนสังคมศึกษาและหน้าที่พลเมือง
(Civics) จัดเป็นหลักสูตรแฝงอยู่กับการสอนศีลธรรม (Moral instruction) ในโรง-
เรียนประถมศึกษาทั่วไป และได้มีผู้จัดตั้งสมาคมเอกชนหลายกลุ่มเพื่อทำการรณรงค์และ
ดำเนินงานผลักดันให้วิชานี้ได้มีที่หรือส่วนร่วมโดยตรงในหลักสูตรของโรงเรียน แต่ประ-
สิทธิภาพสำเร็จเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะทัศนคติที่เป็นที่ยอมรับกันอยู่ในขณะนั้น เห็น
ว่า วิชาที่จัดสอนกันมานาน (Traditional subjects) โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชา
ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์สามารถสนองเป้าหมายด้านนี้ได้เป็นอย่างดีอยู่แล้วใน
โรงเรียนมัธยมศึกษา³

¹ Pamela Mays, Why Teach History, p. 125.

² Peter Gordon and Devis Lawlon, Curriculum Change in the Nineteenth and Twentieth Centuries, p. 79.

³ Ibid., pp. 116-117.

ในปี ค.ศ. 1934 ได้มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งสมาคมเพื่อการศึกษาเรื่องความเป็นพลเมือง (The Association for Education in Citizenship) ขึ้นโดยพวก "หัวก้าวหน้า" เพื่อสนับสนุนและรณรงค์ให้การศึกษาเรื่องนี้เป็น "การฝึกโดยตรง" มีการจัดเนื้อหาในหลักสูตรไว้โดยเฉพาะและถือได้ว่าเป็นกลุ่มพลังผลักดัน (Pressure group) ที่มีอิทธิพลกลุ่มหนึ่ง พวกเขาได้ให้เหตุผลว่าการศึกษาและฝึกอบรมเรื่องความเป็นพลเมือง ซึ่งหมายถึง การฝึกฝนในคุณลักษณะทางศีลธรรมที่จำเป็นต่อการเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดที่แจ่มชัดในเหตุการณ์ปัจจุบัน และการให้ความรู้ความเข้าใจในโลกสมัยใหม่นั้น สามารถจัดทำได้โดยวิธีผ่านการเรียนทั้งจากวิชาประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หน้าที่พลเมืองและรัฐประศาสนศาสตร์ และในปัจจุบันเมื่อทุกอย่างได้เปลี่ยนแปลงไป โลกทางการเมืองมีความซับซ้อนและยุ่งยากจนกระทั่งเป็นความจำเป็นที่จะ "ต้องมีการฝึกฝนคนอย่างมีสติและอย่างจริงจังให้สามารถทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองได้ เหมือนกับที่สามารถในการประกอบกรงานและวิชาชีพของตนได้"¹

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตร (The Council for Curriculum Reform) ได้นำเอาประเด็นความคิดเห็นของสมาคมเพื่อการศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง และในรายงานของคณะกรรมการซึ่งมี เจ.เอ. ลอเวรีส (J.A. Lauwerys) แห่งสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยลอนดอน เป็นบรรณาธิการได้วิพากษ์วิจารณ์พระราชบัญญัติการศึกษา ปี ค.ศ. 1944 (The 1944 Act) ว่าขาดความสนใจในปัญหาของหลักสูตร และได้เสนอแนะหลักสูตรที่ไครางไว้ เป็นหลักสูตรแกนรวม (A common core) ซึ่งจะรวมวิชาต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์เข้าไว้ด้วยกัน แกนนี้มีการแบ่งส่วนย่อยออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วน

¹Peter Gordon and Devis Lawlon, Curriculum Change in the Nineteenth and Twentieth Centuries, p. 117.

*ตามพระราชบัญญัตินี้ ได้มีการจัดระบบโรงเรียนแบ่งออกเป็น 3 สาย

คือ Grammar Schools Modern Schools และ Technical Schools

ของวิชาสังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และการเมือง¹ แต่ความเคลื่อนไหวนี้ต้องหยุดชะงักไป เพราะในที่สุดได้มีการยอมรับกันทั่วไปในเรื่องการจัดระบบการศึกษาเป็น 3 สายตามระดับความสามารถที่ต่างกันของผู้เรียนหรือแม่แต่ในกลุ่มเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่นที่ทำการพัฒนาปรับปรุงโรงเรียนมัธยมแบบประสม (Comprehensive Schools) อยู่ ก็จัดหลักสูตรแยกสำหรับ "กลุ่มเฉลี่ยของผู้มีความสามารถสูง" ("Able average") กับ "กลุ่มผู้มีความสามารถน้อย" ("Less able" pupils) นอกจากนี้การจัดหลักสูตรของวิชาสังคมศึกษายังมีจุดอ่อนให้โจมตีกันได้ง่าย เพราะยังไม่ชัดเจน (Vague) และเป็นหลักสูตรกว้างชนิดที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงในช่วงทศวรรษของปี ค.ศ. 1950 จึงมีแนวโน้มว่าหลักสูตรสังคมศึกษาจะถูกคัดออกไปจากหลักสูตรของโรงเรียนหลายแห่ง²

อย่างไรก็ตาม จากรายงานของโครเชอร์ (The Crowther Report) ในปี ค.ศ. 1959. และของนิวซอม (The Newsom Report) ในปี ค.ศ. 1963 แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรสังคมศึกษาได้กลับมาสู่ความสนใจอีกครั้งหนึ่ง โดยมุ่งหมายที่จะช่วยให้คนงานหนุ่มสาว (Young workers) ผู้มี "สติปัญญาอันจำกัด" (Of "limited intelligence") จะสามารถหาทางดำรงชีวิตอยู่ในโลกสมัยใหม่ได้ และช่วยให้เขาเหล่านั้นจัดสร้างมาตรฐานของค่านิยมทางศีลธรรมขึ้นได้ (A standard of moral values)³

ที่นาสนใจอย่างยิ่งก็คือ พัฒนาการของวิชาสังคมศึกษาในช่วงทศวรรษของปี ค.ศ. 1960 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า วิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์ได้ย้อนกลับมาเป็นการสอนวิชาเฉพาะ (Specific teaching) หรือเป็นสาขาวิชาแยกจากกัน

¹Peter Gordon and Devis Lawlon, The Curriculum Change in the Nineteenth and Twentieth Centuries, p. 118.

²Ibid.

³Ibid., p. 119.

เป็นอิสระ (Separate disciplines) มากกว่าที่จะรวมกันอยู่อย่างหลวม ๆ หรือเป็นวิชาผสมผสานรวมกัน (An integration) อย่างแรก¹ ที่เป็นเช่นนี้เพราะได้รับอิทธิพลจากการเผยแพร่แนวความคิดเรื่อง "วิธีการของสังคมศึกษาแนวใหม่" (The "New Social Studies" approach)* จากสหรัฐอเมริกาประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งซึ่งในทัศนะของกอร์ดอนและลอร์ดอน (Gordon and Lawton) เห็นว่ามีความสำคัญมากกว่าประการแรกนั้นก็คือ จำนวนนักสังคมศาสตร์ซึ่งกำลังสอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาและวิทยาลัยครูมีปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนได้มีการจัดตั้งสมาคมเฉพาะสาขาของตน เช่น สมาคมเศรษฐศาสตร์ สมาคมรัฐศาสตร์ และสมาคมส่งเสริมการสอนสังคมศาสตร์ (The Association for Teaching the Social Sciences-ATSS) ทำหน้าที่สำคัญประการหนึ่งคือ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้มีการสอนวิชาสังคมศาสตร์ต่าง ๆ ในโรงเรียน และก็ประสบความสำเร็จในขั้นหนึ่งคือ วิชาสังคมวิทยาได้รับการบรรจุในหลักสูตรของโรงเรียนในช่วงทศวรรษที่ 1960 นี้เอง และจัดเป็นวิชาหนึ่งที่ต้องสอบรับประกาศนียบัตรการศึกษาระดับโอ และเอ (GCE O and A level sociology) ส่วนวิชาเศรษฐศาสตร์ได้รับการบรรจุมาก่อนหน้านั้นแล้ว ดังนั้นในช่วงปลายของทศวรรษที่ 1960 นี้เอง วิชาเศรษฐศาสตร์ในหลักสูตรระดับเอ (A level economics) จึงได้กลายเป็นวิชาที่เด็กนักเรียนมัธยมเลือกเรียนกันมาก โดยเฉพาะในหมู่เด็กผู้ชาย กอร์ดอนตั้งข้อสังเกตว่าในการรณรงค์เพื่อหลักสูตรสังคมศาสตร์ในโรงเรียนของกลุ่มพลังเหล่านี้ นักเศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยต่างมีส่วนร่วมสนับสนุนอย่างกระตือรือร้นมากกว่านักสังคมวิทยาจากมหาวิทยาลัยซึ่งนอกจากจะไม่ได้ให้ความสนใจต่อการจัดสอนวิชาสังคมวิทยาในโรงเรียนแล้ว บางคนยังเป็นปรับักซ์อีกด้วย²

¹Peter Gordon and Devis Lawton, The Curriculum Change in the Nineteenth and Twentieth Centuries, p. 119.

²Ibid.

*ดูความหมายหน้า 38-39.

ดังนั้นแม้จะประสบความสำเร็จไปแล้วระดับหนึ่ง แต่สมาคมก็ยังไม่สามารถจัดการส่งเสริมให้มีการยอมรับหลักสูตรของวิชาสังคมศาสตร์ได้อย่างกว้างขวางทั่วไปในฐานะเป็นส่วนของหลักสูตรแกนสำหรับนักเรียนทั้งหมดได้ แม้กระทั่งทุกวันนี้¹ เพราะขาดแผนที่จะส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในหลักสูตรของโรงเรียนส่วนใหญ่ หรือแม้แต่ส่วนน้อยของโรงเรียนซึ่งมีขนาดใหญ่²

อาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงในด้านนี้ของหลักสูตรประสบความสำเร็จเพียงเล็กน้อยในโรงเรียนที่ตั้งขึ้นใหม่ เช่น โรงเรียนมัธยมแบบประสมหรือโรงเรียนสายที่สอนเน้นหนักทางด้านอาชีพ (Technical schools) กับมอเดิร์นสกูล (Modern schools) และวิทยาลัยครู แต่สำหรับโรงเรียนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะแกรมมาสกูล (Grammar schools) และพับลิกสกูล (Public schools) "ได้แสดงตัวให้เห็นว่าไม่เห็นด้วยต่อการเปลี่ยนแปลงมาตลอดศตวรรษนี้"³ ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าวิชาเก่าดั้งเดิมคือ ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์จะยังคงเป็นวิชาแกนที่สำคัญในหลักสูตรของโรงเรียนในประเทศไทยอีกจนอยู่ต่อไปอีกนาน

อย่างไรก็ตาม มาร์ติน บูธ (Martin Booth) ได้แสดงความห่วงใยว่า จากการเติบโตและเคลื่อนไหวของวิทยาการสาขาอื่นทั้งในสาขาวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ดังกล่าวแล้ว ครูผู้สอนประวัติศาสตร์จะต้องเลิกต่อต้านการเปลี่ยนแปลง รู้จักนำเอางานวิจัยที่มีอยู่ในปัจจุบันมาใช้ในการสอนวิชาและร่วมมือกันในการปรับปรุงหลักสูตรระดับต่างๆ และร่วมมือกับมนุษยศาสตร์สาขาอื่น ๆ ด้วย⁴ เขามีความเห็นว่ วิชาประวัติศาสตร์

¹ Peter Gordon and Divis Lawlon, The Curriculum Change in the Nineteenth and Twentieth Centuries , p. 119.

² Ibid., p. 120.

³ Ibid.

⁴ Martin Booth, "History," in Disciplines of the Curriculum, p. 78.

ควรจะเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสำหรับเด็กนักเรียนในทุกระดับได้ ถ้าระดับการคิดของเขาได้รับการกำหนดไว้อย่างถูกต้อง และงานที่ให้ทำก็เหมาะสมกับความสามารถทางสมองและอารมณ์ของเขา¹ ในเรื่องนี้ เจ. ฟินส์ (J. Fines) ก็ได้กล่าวไว้ชัดเจนว่า หลักสูตรทางเอกสารที่ได้รับการคัดเลือกอย่างเหมาะสมจะสามารถนำมาใช้กับเด็กอายุ 10 ปี แต่ยังมีหลักฐานอีกมากมาย เช่น รูปถ่าย ภาพเขียน ภาพยนตร์ แถบบันทึกเสียง หม้อ โห่ เครื่องทองเหลือง เป็น อาชีพที่มีความสำคัญมากกว่าเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จะมาจัดเป็นประสบการณ์ในการเรียนให้แก่เด็กได้² ในระดับมัธยมศึกษาไม่ว่าจะเป็นชั้นต้นหรือชั้นปลายก็ตาม เราสามารถจัดเนื้อหาส่วนที่เป็นการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ และแสดงให้เด็กเห็นความชื่นชมยินดี ความสงสัยและปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่นักประวัติศาสตร์ได้พบ และส่งเสริมให้เด็กนักเรียนได้รู้จักประเมินความสำคัญของข้อมูลประเภทต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างกันอยู่³

นอกจากนั้น การพิจารณาเพียงเรื่อง เนื้อหาของหลักสูตรและวิธีการสอนให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะของเด็กก็ยังไม่เพียงพอ ควรต้องพิจารณาไปถึงการจัดตารางเวลาเรียนพร้อมกันไปด้วย โดยทั่วไปในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มักจะจัดวิชาประวัติศาสตร์ไว้สัปดาห์ละ 2 คาบ ๆ ละ 35-40 นาที (ไม่นับเวลาสอบ) มีบ่อยครั้งที่จำนวนคาบเวลาเหล่านี้ได้รับการจัดแยกออกจากกันเพื่อให้ลงตัวในตารางเวลา แต่ในปัจจุบันมีข้อบังคับอย่างที่ว่า การจัดคาบเวลาในตารางเรียนควรจัดเป็นคู่ เพื่อแก้ปัญหาในทางปฏิบัติ เรื่องการจัดรวบรวมข้อมูลหรือวัสดุหลักฐานที่ครูผู้สอนต้องการให้เด็กได้

¹Martin Booth, "History," in Disciplines of the Curriculum, p. 76.

²J. Fines, "Archives in School," History, Vol. L III, No. 179, October 1968, p. 348, quoted in Martin Booth, "History," ..., p. 73.

³Martin Booth, "History," in Disciplines of the Curriculum, p. 73.

มีประสบการณ์ด้วยตนเอง¹ บุชได้เสนอแนะว่า ควรได้มีการวางแผนระหว่างวิชาต่างๆ ในสาขามนุษยศาสตร์ซึ่งสอนอยู่ในโรงเรียนส่วนมากให้ใกล้ชิดกันมากกว่านี้ เช่น แทนที่ เวลาเรียนของแต่ละวิชาจะแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด ก็อาจจัดวิชาภูมิศาสตร์ ศาสนศาสตร์ ภาษาอังกฤษ คณิต และประวัติศาสตร์ให้อยู่ใน " 2 เข้าตอด้ปคำห์" และการจัดเนื้อหาหลักสูตรวิชาเหล่านี้ก็ควรให้ช่วงสมัยอยู่ตรงกันด้วย เพื่อจะได้ช่วย เสริมและประกอบซึ่งกันและกันได้ ด้วยวิธีนี้วิชาต่าง ๆ ก็จะต้องรักษาโครงสร้างลักษณะ สำคัญของวิชาของตนไว้ได้ และในขณะที่เดียวกัน ก็จะสามารถหลีกเลี่ยงมิให้เกิดข้อบกพร่อง และเกิดความโดดเดี่ยวของสาขาวิชาการต่าง ๆ ได้²

สถานะของวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของโรงเรียนในกลุ่มประเทศภาคพื้น

ทวีปยุโรป

จากรายงานสรุปของสภาแห่งยุโรป กล่าวว่า เมื่อครั้งก่อนที่จะมีการบรรจุ ประวัติศาสตร์ลงในหลักสูตรของโรงเรียนเป็นครั้งแรกในประเทศเยอรมนีในตอนปลาย ของคริสต์ศตวรรษที่ 18 นั้น ประวัติศาสตร์เป็นเพียงวิชาที่เ้าเรียนเสริมการศึกษาวิชา วรรณคดี เพื่อเป็นภูมิหลังให้เข้าใจวรรณคดีกรีก-ละตินเท่านั้น เมื่อถึงตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 อันเป็นยุคที่วิชาประวัติศาสตร์ได้รับความสนใจและมีการยอมรับในคุณค่าของ ประวัติศาสตร์อย่างสูง มีการนำประวัติศาสตร์ที่สมัยใหม่มากขึ้นมาสอนในโรงเรียน แต่ ยังคงเน้นเรื่องทางการเมือง การสงครามเป็นส่วนใหญ่ ครั้นล่วงมาในคริสต์ศตวรรษที่ 20 การขยายตัวทางค่านิยมของวิชาที่มีมากขึ้นโดยลำดับ ทำให้ประวัติศาสตร์ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิชาอื่น ๆ มากขึ้น เริ่มต้นด้วยวิชาวรรณคดีแต่ความสัมพันธ์ เป็นไปในทางกลับกันกับสมัยก่อน คือวรรณคดีจะกลายเป็นภูมิหลังประกอบความเข้าใจใน

¹Martin Booth, "History," in Disciplines of the Curriculum, p. 77.

²Ibid.

เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ทางการเมือง การสงคราม¹ และต่อมาในคาน์ดั่งคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมด้วย ในบางประเทศ เช่น ออสเตรเลีย และเยอรมัน วิชาที่ใกล้ชิดกับประวัติศาสตร์มากกว่าวรรณคดี คือ ภาษา ซึ่งใช้เป็นบทเรียนสำหรับอ่านข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของรัฐบาลแห่งชาติ และรัฐบาลท้องถิ่น²

วิชาต่อมา ได้แก่ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วิชาภูมิศาสตร์นั้นถือได้ว่าเป็นวิชาสำคัญคู่กันมากกับวิชาประวัติศาสตร์ เพราะทางเป็นวิชาที่ช่วยเสริมกันและกันได้เสมอมาและเป็นที่ยอมรับในโรงเรียนโดยทั่วไป และหลายประเทศครูสอนประวัติศาสตร์จะได้รับมอบหมายให้สอนภูมิศาสตร์ด้วยพร้อมกัน เช่นเดียวกับครูสอนประวัติศาสตร์และวรรณคดีในสมัยก่อนหน้านั้น แต่ในปัจจุบันปรากฏในบางประเทศว่า วิชาภูมิศาสตร์ได้กลายเป็นวิชาที่อาศัยความรู้ทางเทคนิคมากขึ้น จนต้องการผู้สอนที่เชี่ยวชาญเฉพาะทางวิทยาศาสตร์ด้วย ในกรณีนี้ภูมิศาสตร์จะได้รับการจัดให้อยู่ในกลุ่มวิชา "วิทยาศาสตร์" มากกว่าจะเป็นกลุ่มวิชา "มนุษยศาสตร์" หรือ "สังคมศาสตร์" และขณะเดียวกันวิชาประวัติศาสตร์ก็ได้เปลี่ยนแปลงมาทางคาน "สังคม" มากขึ้นทำให้มีความใกล้ชิดกับวิชาอื่น ๆ เช่น เศรษฐศาสตร์และสังคมวิทยา ทำให้เกิดเป็นวิชาประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์สังคมขึ้น ส่วนวิชาศิลปะและวิทยาศาสตร์นั้นได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในเนื้อหาของประวัติศาสตร์ เพราะผลงานของศิลปินที่สำคัญและนักวิทยาศาสตร์มีผลต่อชีวิตและความเจริญก้าวหน้าของมนุษยชาติ³

อีก 2 วิชาที่เริ่มจะมีบทบาทในหลักสูตรของโรงเรียนในกลุ่มประเทศภาคพื้นทวีปยุโรป คือ วิชาหน้าที่พลเมือง (Civics) และวิชาสังคมศึกษา (The social studies) วิชาหน้าที่พลเมืองจัดเป็นวิชาที่ค่อนข้างใหม่ มีความมุ่งหมายเพื่อฝึกฝนพลเมืองให้ดำรงตนอยู่ได้ในสังคมที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ

¹ E.H. Dance, The Place of History in Secondary Teaching : A Comparative Study, Education in Europe, Council for Cultural Co-operation of the Council of Europe (London : George G. Harrap, 1970), p. 54.

² Ibid., p. 56.

³ Ibid., p. 55.

ในบางครั้งวิชานี้จะศึกษาเกี่ยวกับปัญหาเหตุการณ์ปัจจุบัน ซึ่งบางครั้งก็เลยไปถึงเหตุการณ์ในอดีตที่เกี่ยวเนื่องกันกับปัญหา และบางครั้งก็จัดให้นักเรียนได้สำรวจในเนื้อหาของวิชา รัฐศาสตร์อย่างกว้าง ๆ ได้เรียนรู้ทฤษฎีทางกฎหมายและการเมือง และในบางประเทศ เช่น ฝรั่งเศส ได้จัดสอนพื้นฐานปรัชญาทางการเมืองแก่นักเรียนในระดับมัธยมตอนปลายด้วย ในบางครั้งวิชานี้จะจัดกันเป็นวิชาหนึ่งแยกไปต่างหากจากวิชาอื่น แต่บางครั้งก็ผสมผสานไปกับวิชาประวัติศาสตร์ มีอยู่ 2 ประเทศที่มีได้จัดวิชาหน้าที่พลเมืองไว้ในหลักสูตรของโรงเรียน คือ ลักเซมเบิร์ก เพราะมีปัญหายุ่งยากด้านครูผู้สอน และการเขียนตำราเรียน เนื่องจากประชาชนมีวัฒนธรรมและภาษาพูดแตกต่างกันถึง 3 ภาษา อีกประเทศหนึ่ง คือ สเปน เพราะพิจารณาเห็นว่าการศึกษเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองนั้น ผู้เรียนได้รับอย่างเหมาะสมอยู่แล้ว จากการสอนวิชาประวัติศาสตร์¹

ส่วนวิชาสังคมศึกษา ในรายงานกล่าวว่า มีแนวโน้มที่เห็นได้ชัดเจนว่า มีการแยกตัวออกมาจากการสอนประวัติศาสตร์ เป็นอีกวิชาหนึ่งต่างหาก และมีความเคลื่อนไหวในทางที่จะจัดให้มีการผสมผสานวิชาประวัติศาสตร์กับวิชาอื่น ๆ ในรูปของกระบวนวิชารวม (Combined course) เหมือนกับที่ทำกันอยู่ในสหรัฐอเมริกา กระบวนวิชารวมนี้เป็นความพยายามที่จะผสมวิชาทั้งหมดในโรงเรียนที่เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดีเข้าด้วยกัน ส่วนใหญ่ก็จะประกอบด้วยวิชาประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และวิชาในสาขาดังคมศาสตร์อื่น ๆ รวมทั้งอาจจะนำวิชาศาสนาและหรือจริยศาสตร์เข้ามารวมไว้ด้วยกันด้วย ในความเคลื่อนไหวนี้เยอรมัน ดูจะมีความก้าวหน้ามากที่สุดกว่าทุกประเทศในยุโรป และมีการเรียกวิชารวมใหม่นี้ว่า Combined studies²

อาจกล่าวได้ว่า การจัดหลักสูตรของโรงเรียนในกลุ่มประเทศภาคพื้นทวีปยุโรปมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ส่วนใหญ่ยังคงยึดถือแบบแผนดั้งเดิมที่มีมานาน (Conventional) และในส่วนของหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์เองก็เช่นกัน ในรายงาน

¹E.H. Dance, The Place of History in Secondary Teaching, pp. 56-57.

²Ibid., pp. 58-59.

สรุปของสภาแห่งยุโรปกล่าวว่า¹ ทั้ง ๆ ที่ตระหนักดีว่าเป้าหมายและจุดประสงค์ของหลักสูตรประวัติศาสตร์ ควรจะแตกต่างกันไปตามกลุ่มของผู้เรียน การเลือกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมที่สุดสำหรับวัยรุ่นที่จะต้องผ่านไปสู่อารยศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยย่อมแตกต่างกันไปจากของผู้ที่จะต้องจบการศึกษาออกไปประกอบอาชีพเมื่ออายุประมาณ 16 ปี โดยต้องมุ่งในค่านำไปใช้ได้จริง จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันไปสำหรับโรงเรียนประเภทที่มีอยู่ในระบบการศึกษา เช่น โรงเรียนมัธยมที่เรียกว่าลีเซ (Lycée) ในฝรั่งเศส หรือกิมนาเซีย (Gymnasium) ในเคมมาร์ก หรือแกรมมาสกูล (Grammar school) ในอังกฤษ ก็ย่อมมีความต้องการหลักสูตรประวัติศาสตร์ที่เป็นไปในทางมนุษยศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ (Humanistic) ส่วนมอดิร์นสกูล (Modern school) ในอังกฤษ เรออาลชูลเล (Realschule) ในเยอรมัน และวิทยาลัยต่าง ๆ จะมีความต้องการเน้นทางด้านสังคมและวิทยาศาสตร์มากกว่า (More social and scientific) ในขณะที่โรงเรียนเทคนิคต่าง ๆ จะต้องการหลักสูตรซึ่งมีบางสิ่งที่เป็นพื้นฐานของประวัติศาสตร์ด้านเทคโนโลยีด้วย แต่เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเรียกได้ว่ายังอยู่ห่างไกลจากการปฏิบัติทางการสอนประวัติศาสตร์ให้ได้สมบูรณ์ เพราะว่าเรายังคงอยู่ร่วมกับประวัติศาสตร์และการสอนแบบเดิมซึ่งรุ่นก่อนเราใช้กันอยู่

แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้วข้างต้นน้อยกว่าที่อื่น แต่ก็แสดงให้เห็นว่าประเทศในยุโรปส่วนใหญ่ให้คุณค่าของวิชาประวัติศาสตร์สูงพอสมควรทีเดียว เมื่อพิจารณาในแง่สัดส่วนของประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของโรงเรียน โดยปกติแล้ว โรงเรียนชั้นมัธยมตอนต้น ๆ จะจัดประวัติศาสตร์เบื้องต้นให้นักเรียนทุกคนได้เรียน แต่เมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่นก็จะมีวิชาเลือกระหว่างประวัติศาสตร์กับวิชาอื่น ๆ ให้แก่เด็ก ในสเปนประวัติศาสตร์จัดเป็นวิชาบังคับให้เรียนอย่างหนัก เข้มข้นเป็นเวลา 2 หรือ 3 ปี จากที่ต้องเรียนทั้งหมด 7 ปี และอย่างน้อยที่สุดมีอยู่ 8 ประเทศในยุโรปได้แก่ ออสเตรีย เบลเยียม ไชบรัส เดนมาร์ก เยอรมนี กรีซ ลักเซมเบิร์ก และเดอร์กที่บังคับให้เรียนประวัติศาสตร์ในบางส่วน ในไอร์แลนด์บังคับเฉพาะมัธยมต้น และให้เลือกในชั้นมัธยม-

¹ E.H. Dance, The Place of History in Secondary Teaching : A Comparative Study, p. 27.

ปลาย ส่วนเนเชอแรนซ์ ประวัติศาสตร์เป็นวิชาบังคับที่สำคัญในชั้นมัธยมตอนปลายของ
 พับลิกสกูล (Public schools) ทุกแห่ง¹

อีกแง่หนึ่ง ดูจากสัดส่วนของเวลาที่จัดให้เรียน ซึ่งในประเทศต่าง ๆ จะมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก อาจกล่าวได้กว้าง ๆ ว่า² ในปีการศึกษาหนึ่งโรงเรียนจะมีเวลาเรียนต่างกันจากราว 30 สัปดาห์ไปถึง 40 สัปดาห์ และเวลาการสอนของทุกวิชาจะมีอยู่ประมาณ 30-40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ 1 คาบเวลา อาจจะกำหนดไว้ระหว่างคาบละ 40 ถึง 60 นาที วิชาประวัติศาสตร์มักจะมีเวลาสอนประมาณ 2 หรือ 3 คาบต่อสัปดาห์ เพราะฉะนั้นปีหนึ่งจะมีเวลาเรียนต่ำสุดประมาณ 40 ชั่วโมงและสูงสุดประมาณ 120 ชั่วโมง และมักจะมีเวลาสำหรับสอนในชั้นต่ำสุดกับสูงสุดมากกว่าในชั้นตอนกลาง

สถานะของวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของโรงเรียนในสหรัฐอเมริกา

ดังได้กล่าวไว้ข้างแล้วในบทนำว่า การสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียนของสหรัฐอเมริกาในช่วงก่อนสงครามกับอังกฤษในปี ค.ศ. 1812 จัดทำกันอย่างไม่เอาจริง เอาจึงนึกถือกันเป็นเพียงวิชาเบา ๆ แต่ภายหลังสงครามการสอนประวัติศาสตร์ได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้นในโรงเรียนมัธยมทั่วไปและโรงเรียนมัธยมแบบประจำแถวนิวยอร์กและนิวยอร์ก ในโรงเรียนประถมศึกษาก่อนปี ค.ศ. 1820 การจัดสอนประวัติศาสตร์ยังมีอยู่ไม่มากนัก และได้ขยายเพิ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1837 โดยเฉพาะการสอนในช่วงปีสุดท้ายของโรงเรียน โดยจัดเป็นวิชาอิสระแยกจากวิชาอื่น และเน้นที่ประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา ส่วนประวัติศาสตร์ต่างประเทศจัดสอนกันในชั้นมัธยมศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีวิชาต่าง ๆ ต้องเรียนอยู่แล้วมากมาย ประวัติศาสตร์จึงถูกจำกัดให้จัดเป็นวิชาประวัติศาสตร์ทั่วไป (General history) หรือประวัติศาสตร์สมัยโบราณ และบางครั้งมีประวัติศาสตร์อเมริกัน และหรือประวัติศาสตร์อังกฤษเพิ่มขึ้นเป็น 3 หรือ 4 วิชา รวมทั้งวิชาอื่น ๆ ด้วย และดูเหมือนว่าวิชาประวัติศาสตร์ทั่วไปจะได้รับความนิยมในโรงเรียนมากกว่าประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาเองเสียอีก แต่สภาพการณ์เช่นนี้ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ดังปรากฏจากการสำรวจในปี ค.ศ. 1862 ว่า มีโรงเรียน 132 โรงเรียนที่สอนประวัติศาสตร์ทั่วไป และ 169 โรงเรียนที่สอน

¹ E.H. Dance, The Place of History in Secondary Teaching, p. 28.

² Ibid., pp. 29-30.

ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา จากจำนวนโรงเรียน 204 โรงเรียน¹ ส่วนประโยชน์หรือคุณค่าของการสอนประวัติศาสตร์ที่ใช้อย่างกันอยู่บ่อย ๆ ในสหรัฐอเมริกาช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ก็คือเพื่อฝึกอบรมทางศีลธรรม ความรักชาติ ความเป็นพลเมืองดี และเพื่อการฝึกนิสัยในการจดจำ การตัดสินใจและการส่งเสริมจินตนาการ²

อย่างไรก็ตาม กว่าที่วิชาประวัติศาสตร์จะได้รับการยอมรับทั่วไปมากพอสมควร เป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญในหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนก็กินเวลานานจนกระทั่งถึงราว ค.ศ. 1870 แล้ว และเมื่อมาถึงช่วงนี้วิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียนโดยเฉพาะระดับชั้นมัธยมตอนปลายก็มีความสำคัญยิ่งขึ้น เพราะได้รับการยอมรับให้เป็นวิชาหนึ่งที่นักเรียนต้องสอบเมื่อจะเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัย³ ในปี ค.ศ. 1876 คณะกรรมการของสมาคมการศึกษาแห่งชาติ (A Committee of the National Education Association) ได้เสนอแนะแนวทางปฏิบัติแก่โรงเรียนทั่วไปให้จัดวิชาประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกาเป็นวิชาบังคับวิชาหนึ่งในโรงเรียนประถมศึกษา และวิชาประวัติศาสตร์โลกกับวิชารัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาเป็นวิชาบังคับในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาที่มีชื่อเสียงแล้วจะจัดสอนวิชาประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกาทั้งในที่สุดท้ายหรือสองปีสุดท้ายของหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียน ส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จะมีวิชาประวัติศาสตร์สมัยโบราณหรือประวัติศาสตร์ทั่วไป วิชาใดวิชาหนึ่งหรือทั้งสองวิชาที่มีโรงเรียนประถมศึกษาเพียงไม่กี่แห่งที่จัดสอนวิชาประวัติศาสตร์ก่อนชั้นปีที่ 7 และยังมีน้อยมากที่จะสอนประวัติศาสตร์ทั่วไปด้วย⁴ ภาวะการจัดสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียนทั่วไปของสหรัฐอเมริกาช่วงนี้ เฮนรี จอห์นสัน (Henry Johnson)

¹Henry Johnson, Teaching of History : in Elementary and Secondary Schools, with Applications to Allied Studies. Revised Ed. (New York : The Macmillan Company, 1940), pp. 49-51.

²Ibid., p. 51.

³Ibid., p. 52.

⁴Ibid.

กล่าวว่ มีความล่าหลังพอ ๆ กับอังกฤษและเทียบกันไม่ได้เลยกับเยอรมัน และฝรั่งเศส รวมทั้งประเทศอื่น ๆ ในทวีปยุโรปด้วย¹

นับจากปี ค.ศ. 1890 เป็นต้นมาการสอนประวัติศาสตร์มีแนวโน้มไปทางด้าน การส่งเสริมความเป็นนักศึกษาคนคว่า (Scholarship) แก่นักเรียนโดยได้รับอิทธิพล ทางความคิดจากทวีปยุโรป มีเยอรมัน และฝรั่งเศสเป็นอาทิ เริ่มจากแนวคิดในการ นำประวัติศาสตร์ทางวิทยาศาสตร์เข้ามาสอนในโรงเรียน การส่งเสริมให้เด็กนักเรียน ได้มีโอกาสใช้หลักฐานข้อมูลขั้นต้นในการศึกษาประวัติศาสตร์ การถกเถียงกันในชั้นเรียน ด้วยใจเป็นกลางแบบวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้ความจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งในขณะนั้นยัง เชื่อกันในเรื่องของพัฒนาการที่ต้องมีการย้อนรอย และมีความต่อเนื่อง การนำแนว ความคิดของนักการศึกษา เช่น แฮร์บาร์ต (Herbart) เรื่องการเรียนรู้โดยการสัมพันธ์ ความคิดเข้าด้วยกัน (Concentration) มาเป็นแนวทางในการจัดหลักสูตรโดยใช้วิชา ใดวิชาหนึ่ง เช่น ประวัติศาสตร์เป็นวิชาศูนย์กลางในการเรียนรู้ หรือแนวคิดในการ ผสมวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (Fusion) ทำให้ในช่วงนี้มีความเคลื่อนไหวตื่นตัวใน เรื่องแนวคิดและการปรับปรุงหลักสูตรและแบบเรียนประวัติศาสตร์กันมากมายและหลาย - หลากทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เนื่องจากระบบการศึกษาในสหรัฐอเมริกา ให้อิสระอย่างมากแก่ท้องถิ่นในการจัดการศึกษา จนกระทั่งบางครั้งแบบเรียนประวัติ- ศาสตร์ของโรงเรียนประถมศึกษบางแห่งจะมีความยากมากกว่าของนักเรียนชั้นมัธยม ศึกษาตอนปลายเสียอีก เพราะแบบเรียนนั้นมีนักวิชาการทางประวัติศาสตร์เป็นผู้เขียน หรือให้คำปรึกษา³ และที่ปฏิเสธไม่ได้ก็คือบทบาทของสมาคมการศึกษาแห่งชาติและ สมาคมประวัติศาสตร์อเมริกันในอันที่ได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาหลายชุดเพื่อทำการ ศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ทั้งในระดับประถมศึกษาตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ถึง 8 และชั้นมัธยมปีที่ 1

¹ Henry Johnson, Teaching of History : in Elementary and Secondary Schools, p. 52.

² Ibid., pp. 53-56.

³ Ibid., p. 62.

ถึง 4 ในปี ค.ศ. 1892, 1895 และ 1909¹

อย่างไรก็ตามนับแต่ปี ค.ศ. 1911 เป็นต้นมา ถือได้ว่าเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการจัดการศึกษาที่สำคัญช่วงหนึ่งของสหรัฐอเมริกา เป็นช่วงที่โรงเรียนต่าง ๆ จะต้องจัดเตรียมหลักสูตรโปรแกรมการศึกษาใหม่ให้สอดคล้องกับระบบโรงเรียนที่จะเปลี่ยนจากระบบ 8 : 4 มาเป็น 6 : 3 : 3² การตื่นตัวในด้านการศึกษาคนควา (Scholarship) ถึงกล่าวแล้วข้างต้นและสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองในช่วงก่อนระหว่างและหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดด้านการจัดหลักสูตร ทำให้มีวิชาใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่น "คณิตศาสตร์ทั่วไป" (General Mathematics) "วิทยาศาสตร์ทั่วไป" (General Science) และ "สังคมศึกษา" (The social studies) แนวคิดเกี่ยวกับ "การสัมพันธ์วิชา" (Correlation or concentration) ก็เปลี่ยนมาเป็นแนวคิดเรื่อง "การผสมผสาน" (Fusion or integration)³

ในด้านความเคลื่อนไหวของวิชาสังคมศึกษา (The social studies) นั้นเป็นที่ยอมรับกันว่าเริ่มต้นมาจากรายงานของทบวงการศึกษาของสหรัฐอเมริกา (The United States Bureau of Education) ซึ่งตีพิมพ์ในวารสาร (Bulletin) ของทบวง เล่มที่ 28 ปี ค.ศ. 1916⁴ รายงานนี้ได้ยอมรับในหลักการขั้นพื้นฐานของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ที่ว่า พวกผู้ใหญ่มักจะพากันกล่าวว่า เด็กจะไม่มีวันได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่ทราบกัน จึงได้พยายามยึดเยียดสิ่งเหล่านั้นลงไปในตัวเด็ก ทั้ง ๆ ไม่ได้ให้ประโยชน์อะไรกับเด็กมากนัก การจัดการศึกษาควรสนองความต้องการ

¹ Henry Johnson, Teaching of History ..., p. 58-62.

² Ibid., p. 63.

³ Ibid., p. 74.

⁴ Ibid., p. 63.

จำเป็นในปัจจุบันมากกว่า เพราะจะช่วยเป็นพื้นฐานแห่งการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของเด็ก ในอนาคต¹ รายงานได้เสนอแนะว่าแต่ละชั้นของการศึกษาจะเป็นการเตรียมตัวเด็ก สำหรับชั้นต่อไป และแต่ละชั้นควรมีให้มีความสมบูรณ์ในตัวจะได้เป็นประโยชน์แก่เด็กที่จำเป็นต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน หรือไม่มีโอกาสศึกษาในชั้นสูงต่อไปให้สามารถดำรงชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ² นั่นคือต้องถือตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดหลักสูตรและเพื่อให้การศึกษาในระดับมัธยมศึกษามีความต่อเนื่องกับการศึกษาทางด้านสังคม ของนักเรียนในชั้นประถมศึกษา รายงานได้เสนอตัวอย่างการจัดหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ในชั้นมัธยมต้น (ชั้น 7-9) ไว้ว่า อาจประกอบด้วยวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ยุโรป ประวัติศาสตร์อเมริกัน และหน้าที่พลเมือง สำหรับระดับชั้นมัธยมปลาย (ชั้น 8-12) หลักสูตรควรประกอบด้วยวิชาประวัติศาสตร์ยุโรป ประวัติศาสตร์อเมริกัน และวิชา ปัญหาของระบอบประชาธิปไตยทางค่านิยม เศรษฐกิจและการเมือง จากแนวคิดและ ข้อเสนอแนะนี้มีผลทำให้การจัดหลักสูตรค่านิยมวิชาหันมาเน้นเรื่องที่เป็นสมัยปัจจุบัน (Immediate present) เป็นส่วนใหญ่ แม้แต่วิชาประวัติศาสตร์ก็ต้องหันมาเน้น อดีตที่ไม่ห่างไกลจากปัจจุบัน (Immediate past) มากขึ้น และการจัดเนื้อหาของ ประวัติศาสตร์ก็ต้องจัดแบ่งเป็นหัวข้อ (Topics) หรือปัญหาต่าง ๆ (Problems) แทนการแบ่งตามยุคสมัยหรือตามเขตภูมิศาสตร์แบบเดิมเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุผล ได้ตามเป้าหมายของหลักสูตร³

เป็นที่เข้าใจกันเป็นส่วนมากกว่า "วิชาสังคมศึกษา" (The social studies) มีความหมายตามที่ปรากฏในรายงานปี ค.ศ. 1916 ว่า หมายถึง "วิชาซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับองค์การและพัฒนาการของสังคมมนุษย์และเกี่ยวข้องกับคนในฐานะที่เป็น

¹ Henry Johnson, Teaching of History: in Elementary and Secondary Schools, p. 64.

² Ibid., pp. 64-65.

³ Ibid., pp. 64-67.

สมาชิกของกลุ่มทางสังคม" ดังนั้นวิชาสังคมศึกษาจะประกอบด้วยเนื้อหาของวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง และปัญหาของระบอบประชาธิปไตยทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองไม่รวมกัน และในสมัยหลังต่อมาก็อาจหมายรวมถึงวิชาอื่น ๆ เช่น มานุษยวิทยา สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ จิตวิทยา จิตศาสตร์ หรือในบางครั้ง อาจรวมไปถึงปรัชญาและจริยศาสตร์ด้วย² คำว่า "วิชาสังคมศึกษา" (The Social Studies) นี้มีหลายคนใช้ในความหมายเดียวกันกับวิชา "การศึกษาเรื่องทางสังคม" (Social sciences) ซึ่งในทัศนะของเอ็ดการ์ บรูซ เวสลีย์ (Edgar Bruce Wesley) เห็นว่า ไม่ควรใช้ปนกันอย่างยิ่ง เพราะ "วิชาสังคมศึกษา" เป็นสังคมศาสตร์ที่นำมา "ทำให้ง่ายเพื่อวัตถุประสงค์ทางการสอน" จึงควรมีชื่อเฉพาะที่ต่างไป จากส่วนของวิชาทางสังคมศาสตร์ที่นำมาบรรจุไว้ในหลักสูตรของโรงเรียน ส่วนเหล่านั้น ควรเรียกว่า "การศึกษาเรื่องทางสังคม" ("Social studies")³ ซึ่งใช้ได้ในความหมายเดียวกันกับคำว่า "วิชาสังคมศาสตร์" ("The social sciences") หมายถึง "การศึกษาเรื่องของมนุษย์ซึ่งพยายามเสาะหาเพื่อทราบความจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม" ด้วยทัศนะเช่นนี้ วิชาสังคมศึกษา (The social studies) จึงเป็นวิชาที่ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างวิชา ในหลักสูตรที่ศึกษาเรื่องราวของคนและสังคม ของโรงเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษากับการศึกษาเรื่องเดียวกันในระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย⁴

¹Henry Johnson, Teaching of History: in Elementary and Secondary Schools, pp. 74-75.

²Leonard H. Clark and Raymond L. Klein and John B. Burks, The American Secondary School Curriculum, 2d. ed. (New York : Macmillan Publishing Company, Inc., 1972), p. 242.

³Edgar Bruce Wesley, Teaching the Social Studies, Quoted in Henry Johnson, Teaching of History..., p. 75.

⁴Ibid.; Leonard H. Clark and others, The American Secondary School Curriculum, p. 242.

วิชาสังคมศึกษาได้กลายเป็นวิชาหลักวิชาหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียนของสหรัฐอเมริกา นับแต่ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการของสมาคมประวัติศาสตร์อเมริกันขึ้นมา คณะหนึ่งเพื่อทำการศึกษาเรื่องวิชาสังคมศึกษา (The Commission on the Social Studies) โดยเฉพาะในปี ค.ศ. 1929 เป็นที่น่าสังเกตว่าพัฒนาการของวิชาสังคมศึกษาในช่วงนี้เกิดขึ้นจากความร่วมมือร่วมใจกันของบุคคลหลายฝ่าย เริ่มตั้งแต่สมาคมประวัติศาสตร์อเมริกันเอง นักประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียง เช่น แมกซ์ ฟาร์รันธ (Max Farrand) ที่เป็นทั้งผู้จัดหาเงินทุนสนับสนุนและเป็นประธานคณะกรรมการหลายชุด และ เอ.ซี. เครย์ (A.C. Krey) ผู้รับหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการเพื่อการศึกษาเรื่องวิชาสังคมศึกษา มีภาคเอกชนอื่น ๆ ที่ให้ความสนับสนุนเกี่ยวกับการวิจัยทดลองเรื่องหลักสูตร การสำรวจตรวจสอบเกี่ยวกับวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรรวมทั้งภาษาต่างประเทศ ปัจจุบันด้วย ที่สำคัญนอกเหนือไปจากที่ได้กล่าวแล้วก็คือ การสนับสนุนทางการเงินอย่างมากมายของบริษัท คาร์เนกี (The Carnegie Corporation) ซึ่งได้ช่วยให้คณะกรรมการเพื่อการศึกษาวิชาสังคมศึกษาชุดนี้สามารถระดมบุคคลจำนวนมากผู้มีสติปัญญาความสามารถในสาขาวิชาต่าง ๆ ทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ นักบริหารการศึกษา ครูผู้สอน และผู้เชี่ยวชาญด้านปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้มาทำงานร่วมกันได้เป็นเวลานานถึง 5 ปี เรียกได้ว่า เป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญที่สุดอันหนึ่งในประวัติศาสตร์การศึกษาของสหรัฐอเมริกา¹

จากผลของความอดทน ความพยายามและการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการเพื่อการศึกษาวิชาสังคมศึกษาได้จัดพิมพ์เอกสารเกี่ยวกับแนวความคิดและข้อเสนอแนะในการจัดหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาเป็นหนังสือถึง 16 เล่มด้วยกัน โดยเป็นผลงานแสดงทัศนะส่วนบุคคลเสีย 14 เล่ม อีก 2 เล่มเป็นทัศนะความคิดเห็นของคณะกรรมการโดยส่วนรวมได้แก่ ระเบียบและหลักการสำหรับวิชาสังคมศาสตร์ (A Charter for the Social Sciences) กับ ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ (Conclusions and Recommendations) หนังสือทั้ง 2 เล่มได้สนับสนุนในหลักการในการจัดหลักสูตร

¹ Henry Johnson, Teaching of History..., pp. 76-77.

เนื้อหา และวิธีการเรียนการสอนที่ต้องคำนึงถึงความเป็นผู้ใฝ่ใจในการศึกษาค้นคว้า (Scholarship) สภาพแวดล้อมทางสังคม และความสามารถทางสมองของนักเรียนที่จะต้องไปพร้อม ๆ กันทั้ง 3 ประการ มิใช่เน้นแต่ทางด้านความเป็นผู้ใฝ่ใจศึกษาค้นคว้าอย่างเดียว ส่วนเนื้อหาของวิชาสังคมศึกษาจะเป็นการผสมผสานกันระหว่างวิชาประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์การเมือง สังคมวิทยา ภูมิศาสตร์ มานุษยวิทยาและจิตวิทยา¹ ขณะเดียวกันก็ยอมรับว่า การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาจะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายและหลักสูตรได้นั้น ครูผู้สอนวิชานี้ในโรงเรียนจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมในด้านความรู้และความรับผิดชอบสูงมากจนเกินกว่าที่จะเชื่อว่าสามารถทำกันได้ อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการชุดนี้ก็ได้อาศัยความคาดหวังว่า พลัสผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมอุตสาหกรรม เช่น สหรัฐอเมริกานั้นคงจะช่วยให้โรงเรียนสามารถจัดหาและพัฒนาบุคลากรของตนให้เป็นครูสอนทางด้านสังคมศาสตร์ที่มีความสามารถได้ กล่าวคือ เป็นครูที่ "ฝึกใฝ่ในการค้นคว้าศึกษาอย่างขยัน มีความกล้าหาญ มีทัศนะที่กว้างไกล และมีแรงบันดาลใจจากความรักในวิทยาการและความรักในมนุษยชาติ" (Competent social science teachers - teachers of high scholarship, courage and vision and inspired by a love of knowledge and of mankind)² นับจากนั้นเป็นต้นมา แนวความคิดเรื่องวิชาสังคมศึกษา ซึ่งได้รับความสนใจและเห็นอกเห็นใจจากกลุ่มผู้ตรวจการศึกษาประจำโรงเรียน (School superintendents) เป็นพิเศษตั้งแต่ระยะเริ่มแรก ก็แพร่หลายไปอย่างรวดเร็วและไกลมากโดยได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลเหล่านี้³

ในปัจจุบันหลังจากเวลาไถ่ยาวนานพอสมควร ความพยายามของวิชาสังคมศึกษาที่จะจัดหลักสูตรเฉพาะวิชาของตน (A specific discipline) ใน

¹Henry Johnson, Teaching of History: in the Elementary and Secondary Schools, p. 77.

²Ibid., p. 79.

³Ibid.

ลักษณะของการสัมพันธ์วิชาและผสมผสานเนื้อหาวิชา (Correlation and integration) มีบางครั้งที่กระบวนวิชาต่าง ๆ ในโปรแกรมการศึกษามีลักษณะเป็นเพียงวิชาที่ศึกษาเรื่องทางสังคม (Social studies) เท่านั้น และบ่อยครั้งที่ก็เป็นเพียงการรวมเนื้อหาของวิชาประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และหน้าที่พลเมืองเข้าด้วยกันภายใต้ชื่อใหม่อีกชื่อหนึ่งเท่านั้น¹ อีกประการหนึ่งจุดมุ่งหมายที่สำคัญและคู่กันกับวิชาสังคมศึกษามานาน คือ การสอนเพื่อให้เป็นพลเมืองดี ก็ดูเหมือนว่าไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาได้มากนัก เพราะปัญหาอาชญากรรมวัยรุ่นก็ยิ่งเพิ่มขึ้นทุกวันอันแสดงว่าวิชาสังคมศึกษาไม่สามารถจะแก้ปัญหาทุกอย่างในสังคมได้ วิชาสังคมศึกษาจึงถูกโจมตีโดยง่ายในเรื่องเป้าหมายเพื่อความเป็นพลเมืองดี เนื้อหาของวิชาที่มีความหลากหลายจากที่ต่าง ๆ กัน ค่านิยมของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง การเลือกแบบเรียน การสอนหัวเรื่องที่มีความคิดเห็นขัดแย้งกันอยู่ การสอนหัวเรื่องเกี่ยวกับอุดมการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น สรุปแล้วปัญหาใหญ่ของวิชาสังคมศึกษาทุกวันนี้ก็คือ ปัญหาที่ต้องมีการวางขอบเขตของวิชา และปรับปรุงจุดมุ่งหมายของวิชาใหม่ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น²

ดังนั้นจึงได้มีผู้พยายามที่จะหาแนวทางใหม่ให้กับวิชาสังคมศึกษาโดยหันมาเน้นที่วิธีการสอนแบบแก้ปัญหา (Problem-solving Approach)³ วิธีการ "ใหม่" (The "new" approach) นี้มีพื้นฐานความเชื่อว่า⁴ การที่วิชาสังคมศึกษาไม่มี

¹ Leonard H. Clark, and others, The American Secondary School Curriculum, p. 244.

² J. Lloyd Trump and Delmas F. Miller, Secondary School Curriculum Improvement: Challenges, Humanism, Accountability, 2d. ed. (Boston: Allyn and Bacon, Inc., 1973), p. 212.

³ Ibid., p. 215.

⁴ Ibid., pp. 215-216; Joe L. Frost and Thomas Rowland, Curricula for the Seventies; early childhood through early adolescence (Boston: Houghton Mifflin Company, Inc., 1969), pp. 369-370.

โครงสร้างของเนื้อหาวิชาที่ชัดเจนพอ มีผลทำให้แนวโน้มในการรวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ มีความสัมพันธ์กันน้อยมากกับตัวปัญหาหรือความคิดความเชื่อทางสังคม ทำให้ผู้เรียนไม่อาจเข้าใจปัญหาต่างๆ ของสังคมได้ ดังนั้นการจัดทำโครงสร้างดังกล่าวในหลักสูตรของวิชาสังคมศึกษาจะต้องค่อย ๆ แยกสรรจากเนื้อหาที่มีอยู่มากมาย และระบุตัวปัญหาหรือแนวความคิดทางสังคมขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ในประสบการณ์ของมนุษยชาติเพียงจำนวนจำกัด หัวเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดขั้นพื้นฐานเหล่านี้ (Conceptual themes) จะต้องสามารถปรับเข้ากันได้กับข้อมูลใหม่ที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกวันได้ ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ วิธีการ "ใหม่" นี้จะไม่เสนอแนะว่าจำเป็นต้องมีการผสมผสานเนื้อหาวิชาต่างๆ (Fusion of subject matter) เข้าด้วยกัน เพราะเห็นแล้วว่า ความพยายามที่จะผสมผสานกันดังกล่าวเท่าที่ผ่านมาจะได้วิชาสังคมศึกษาที่เป็นส่วนผสมของเครื่องปรุงที่แตกต่างกัน (Mishwash) และการกำหนดปัญหาหรือแนวความคิดทางโครงสร้างของเนื้อหาวิชาใหม่นี้ก็ไม่จำเป็นต้องตั้งเป็น "หัวเรื่อง" ("Themes") ไว้ล่วงหน้าแล้วพยายามนำเอาเนื้อหาวิชาที่มีอยู่ในสาขาวิชาต่างๆ มาเป็นตัวนำไปสู่ความเข้าใจในปัญหานั้น ๆ เหมือนที่ทำกันอยู่ในปัจจุบันอีกต่อไป เชื่อกันว่า การเลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาตามหลักการเรียนรู้ทางจิตวิทยาจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหาของสังคมอย่างแท้จริงได้ และอาจนำวิธีการนี้ไปใช้ในหลักสูตรได้ ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลไปจนถึงระดับมัธยมศึกษา ในด้านการจัดเนื้อหาของวิชานั้น หัวข้อที่เคยคิดว่ายากและสงวนไว้จัดเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาหรืออุดมศึกษาก็อาจนำมาใช้ได้ทั้งระดับประถมและอนุบาลศึกษาได้ ปัญหาหรือหัวข้อที่เคยเป็นสิ่งต้องห้ามในโรงเรียน เพราะมีความเห็นขัดแย้งกันอย่างหาข้อยุติไม่ได้ แม้ในปัจจุบัน เช่น ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ ผิวพรรณ เพศ ศาสนา นโยบายเวียดนามกับการเกณฑ์ทหาร รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตก็มีสิทธิ์ที่จะนำมาบรรจุไว้ในหลักสูตรได้ทั้งสิ้น และศึกษากันในค่านลึก (In depth) มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนยังคงมีประวัติศาสตร์เป็นหัวใจหรือเป็นหลักสำคัญอยู่¹ และกระบวนการที่จัดแบบผสมผสาน

¹Leonard H. Clark and others, The American Secondary School Curriculum, p. 248.

(Fused courses) ก็มักจะเน้นที่การผสมผสานกันระหว่างวิชาประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และหน้าที่พลเมืองมากกว่าสังคมศึกษา (Social studies) สาขาอื่น ๆ แต่แนวคิดเรื่อง การจัดวิชาแบบผสมผสานนี้ได้รับการคัดค้านอย่างมากพอสมควรมาตลอดเวลาและโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ส่วนมากซึ่งไม่เคยยอมรับแนวคิดนี้เลย¹ มีบางกลุ่มที่ต้องการจัดวิชาประวัติศาสตร์แยกออกไปจากวิชาสังคมศึกษาเป็นเอกเทศต่างหาก ทั้ง ๆ ที่ยอมรับว่าวิชาทั้งสองต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันอยู่ โดยนักประวัติศาสตร์จะเป็นผู้ป้อนข้อมูลรายละเอียดให้แก่วิชาสังคมศึกษาส่วนมาก และในขณะเดียวกัน นักประวัติศาสตร์ก็นำหลักการและแนวคิดจากสาขาวิชาต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์เข้าไปใช้ในการอธิบายหรือตีความหมายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ด้วยเช่นกัน แต่คนกลุ่มนี้ถือว่า "ประวัติศาสตร์เป็นวิชาพื้นฐานของวิชาสังคมศึกษา มากกว่าที่วิชาสังคมศึกษาจะเป็นพื้นฐานของประวัติศาสตร์" การเรียนรู้เกี่ยวกับอารยธรรมสมัยโบราณก็สามารถช่วยให้เราเข้าใจสังคมสมัยปัจจุบันได้ การจัดหลักสูตรจึงควรแยกวิชานี้ออกไปต่างหาก มีการฝึกอบรมครูสอนอย่างถูกต้อง และปรับปรุงหลักสูตรใหม่ตามนั้น²

แนวโน้มที่สอง เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยกลุ่มคนที่ไม่เชื่อว่า ในการจัดทำหลักสูตรนั้นเราจะต้องตัดสินใจเลือกว่า วิชาใดจะเป็นพื้นฐานของวิชาใด โปรแกรมใหม่บางโปรแกรมจึงมีแนวโน้มในทางลดความสำคัญของประวัติศาสตร์ให้น้อยลงแล้วหันไปเน้นในเนื้อหาทางสังคมศาสตร์อื่น ๆ มากขึ้น ดังเช่น โปรแกรมที่พัฒนาโดยมหาวิทยาลัย-

¹ Leonard H. Clark, and others, The American Secondary School Curriculum, p. 249.

² J. Lloyd Trump and Delmas F. Miller, Secondary School Curriculum Improvement :....., pp. 213-214.

มินเนโซตาที่หันมาเน้นหนักในแง่ของการศึกษาเปรียบเทียบ¹ หรือโปรแกรมอื่น ๆ ที่หันมาเน้นที่การกำหนดตัวปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาตั้งโคกดาวแล้วข้างต้น²

นอกจากนั้น ยังมีแนวโน้มที่สาม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านของวิชาประวัติศาสตร์เอง การเปลี่ยนแปลงมีลักษณะหลายอย่างที่คล้ายคลึงกับการเปลี่ยนแปลงของวิชาสังคมศึกษาโดยส่วนรวมด้วย ประการแรกที่เราเห็นได้ชัดที่สุดก็คือ แนวโน้มในการผสมผสานข้อมูลความรู้จากวิชาสังคมศาสตร์อื่น ๆ เข้ากับวิชาประวัติศาสตร์ กระบวนวิชาใหม่ของประวัติศาสตร์จะนำเอาส่วนของวิชาภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วรรณคดี และแม้แต่วิทยาศาสตร์เข้ามาผสานเป็นเนื้อหาของประวัติศาสตร์ด้วย แม้แต่ความเคลื่อนไหวของแนวคิดที่จะแยกประวัติศาสตร์ออกไปจากกระบวนวิชาแบบผสมผสาน (Fused courses) เป็นกระบวนวิชาโดด ๆ ในสาขาวิชาเฉพาะ (Discrete courses in the specific disciplines) ก็ยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแนวโน้มในเรื่องการผสมผสานเนื้อหา (Integration) นี้ได้³ ประการที่สอง เป็นแนวโน้มที่จะทำให้ประวัติศาสตร์มีเนื้อหาค่านมนุษย์ธรรมมากขึ้น (More humane) ประวัติศาสตร์ในปัจจุบันหันมาสนใจเรื่องราวของสามัญชนและปัญหาที่แท้จริงของการดำรงชีวิตมากขึ้นกว่าที่เคยสนใจเฉพาะเรื่องการเมืองการสงคราม กษัตริย์และพระราชวงศ์กับบุคคลชั้นสูงในสังคม เห็นได้จากการเน้นเนื้อหาค่านชีวิตประวัติของบุคคลเพิ่มมากขึ้น⁴ ประการที่สาม ประวัติศาสตร์มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่นำไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น (More functional) เพราะมีการเน้นประวัติศาสตร์ที่เพิ่งผ่าน

¹ Leonard H. Clark, and others, The American Secondary School Curriculum, p. 245.

² J. Lloyd Trump and Dolnas F. Miller, Secondary School Curriculum Improvement:..., p. 214.

³ Leonard H. Clark, and others, The American Secondary School Curriculum, p. 249.

⁴ Ibid.

มาไม่นานนัก (Recent history) มากขึ้น และเพราะสภาพการขัดแย้งระหว่างประเทศกับการเปลี่ยนแปลงมากมายของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ทำให้ขอบข่ายของกระบวนวิชาต่าง ๆ ของวิชาประวัติศาสตร์ที่จัดสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขยายวงกว้าง เป็นประวัติศาสตร์ของทั่วโลกมากขึ้นกว่าเดิม¹ และประการสุดท้าย เป็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงด้านวิธีการสอน ซึ่งควบคู่กันไปกับการเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหากระบวนวิชาต่าง ๆ ของประวัติศาสตร์ได้เริ่มหันมาเน้นในเรื่องวิธีการของประวัติศาสตร์ (Method of history) และการใช้ประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการสอนนักเรียนให้รู้จักการคิดอย่างไตร่ตรอง (Reflective thinking) ครูผู้สอนจึงหันมาใช้กลวิธีการสอนกันหลายแบบ เช่น การแก้ปัญหา การใช้การวิจัยของนักเรียน วิธีการฝึกทดลอง และการเขียนประวัติศาสตร์โดยตัวของนักเรียนเอง เป็นต้น²

แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เลอนาร์ด เอช คลาร์ก (Leonard H. Clark) และคณะกล่าวว่า ถ้าหากทำได้จริงตามนี้ ก็จะทำให้ในอนาคตสำหรับการสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียนไปได้อย่างสดใสทีเดียว³

แนวความคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย และการจัดเนื้อหาของวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของโรงเรียน

จุดมุ่งหมายของวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของโรงเรียน

เค. พี. ชอคาร์ (K.P. Chaudhary) กล่าวไว้ว่า ในการจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการนั้น เราควรจะมีใจที่แจ่มชัดเกี่ยวกับ "ผลที่เราคาดหวังจากการ

¹Leonard H. Clark, and others, The American Secondary School Curriculum , p. 249.

²Ibid.

³Ibid.

จัดประสบการณ์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง" ให้แก่นักเรียน "ความคาดหวัง" เหล่านั้นจะเป็นตัวควบคุมลักษณะเนื้อหา ลักษณะวิธีการของการจัดประสบการณ์และลักษณะวิธีการสอบ เพื่อให้แน่ใจได้ว่าความคาดหวังเหล่านั้นจะบรรลุผลได้ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า "จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของวิชาจะเป็นตัวกำหนดหลักสูตร เนื้อหา วิธีการสอน และวิธีการวัดผล"¹ ในการจัดทำหลักสูตรของวิชาประวัติศาสตร์ก็เช่นเดียวกัน สิ่งแรกที่ตองคำนึงถึงก่อนอื่นก็คือ จุดมุ่งหมายของวิชาซึ่งจะต้องสอดคล้องหรือสนองความต้องการของเป้าหมายทางการศึกษาโดยส่วนรวมด้วย เช่นในด้านทำให้เกิดการผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติและภายในสังคม การปลูกฝังค่านิยมทางสังคม ศีลธรรมและทางค่านิจใจ รวมทั้งเร่งเร้าให้กระบวนกรไปสู่ความก้าวหน้าความทันสมัยของประเทศดำเนินไปได้ด้วยดี การศึกษาประวัติศาสตร์จะช่วยให้เป้าหมายทางการศึกษาเหล่านี้บรรลุผลได้มากที่สุด² เพราะประวัติศาสตร์คือ "การแสดงออกของชีวิตทางสังคมซึ่งอยู่ในขั้นตอนหนึ่งของประวัติศาสตร์ที่กำลังเคลื่อนที่ไป เมื่อประวัติศาสตร์คือเรื่องราวของการเปลี่ยนแปลง... ดังนั้นวิชาประวัติศาสตร์หรือการศึกษาประวัติศาสตร์จึงจำเป็นต้องมุ่งไปสู่การผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลง"³ ทางสังคมที่พึงปรารถนาได้ ถ้ากรเรียนการสอนประวัติศาสตร์จัดทำได้ในแง่มุมที่ถูกต้อง ประวัติศาสตร์ก็สามารถที่จะ

¹ K.P. Chaudhary, The Effective Teaching of History in India : A Handbook for History Teachers (New Delhi : National Council of Educational Research and Training, 1975), p. 8,

² National Council of Educational Research and Training, Preparation and Evaluation of Textbooks in History : Principles and Procedures (New Delhi : National Council of Education Research and Training, 1972), p. 10.

³ สมาคมประวัติศาสตร์แห่งประเทศไทย, สถานะของวิชาประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน : เอกสารสัมมนาประวัติศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย-ธรรมศาสตร์, 2523), หน้า 149-150.

อธิบายเรื่องแนวโน้มของพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันในประเทศ หรือในโลกได้ที่ดีที่สุด¹

ในการกำหนดจุดมุ่งหมายของวิชาประวัติศาสตร์นั้นส่วนมากมักจะพิจารณากันจาก ประโยชน์หรือคุณค่าของประวัติศาสตร์ที่เกิดจากลักษณะธรรมชาติหรือโครงสร้างของวิชา และมาจากวิธีการของประวัติศาสตร์เอง จุดมุ่งหมายที่ได้ขึ้นถือเป็นจุดมุ่งหมายที่แท้จริงหรือ จุดมุ่งหมายโดยตรงของวิชาประวัติศาสตร์ นักการศึกษาแต่ละคนจะเน้นในจุดมุ่งหมาย เหล่านี้ไม่เหมือนกัน เช่น เฮนรี จอห์นสัน จะเน้นความสำคัญที่วิธีการทางประวัติศาสตร์ ที่ทำให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงต่าง ๆ (Historical method of arriving at facts) หรือที่บางครั้งก็เรียกว่าความเข้าใจทางประวัติศาสตร์หรือการคิดเชิงประวัติศาสตร์ (Historical sense or historical thinking) มากกว่าจะเน้นที่ตัวความรู้จาก ข้อเท็จจริงกับแนวความคิดของประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็น ค่อยไปและต่อเนื่อง (Historical idea of development and continuity) ซึ่ง จะ พัฒนาเป็นความเข้าใจในเรื่องของเวลา² ส่วนอี.เอช. ดันซ์ (E.H. Dance) จะเน้นประเด็นสำคัญ 3 ประการ คือ หนึ่งเพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ตามที่ได้สั่งสมกันมาเท่าที่ผู้มีการศึกษา "ควรจะได้รู้" เกี่ยวกับอดีต สอง ผู้เรียน ควรได้ซาบซึ้งในความสัมพันธ์ของตนกับสังคมทั้งที่ตนดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบันกับสังคมนี้ในอดีต ที่ผ่านมา และสุดท้าย เพื่อฝึกฝนผู้เรียนให้รู้จักการคิดที่ไม่ใช่เป็นแบบวิเคราะห์และนิรนัย (Deductive) แต่เป็นการคิดแบบอุปนัย (Inductive) ซึ่งผู้เรียนจะต้องเข้าถึงความรู้ ความจริงของประวัติศาสตร์ด้วยความเป็นกลาง และอาศัยการคิดที่ผ่านการวิพากษ์วิจารณ์ หรือไตร่ตรองมาแล้ว³ จุดมุ่งหมายข้อสุดท้ายนี้ ดันซ์เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การฝึกให้

¹ National Council of Educational Research and Training, Preparation..., p. 10.

² Henry Johnson, Teaching of History..., pp. 118-129.

³ E.H. Dance, "Bias in History Teaching and Text books," in History Teaching and History Textbook Revision (Strasbourg: Council for Cultural CO-operation of the Council of Europe, 1967), p. 73.

รู้จักคัดลใจโดยผ่านกระบวนการสังเกต การรู้จักเลือกสรรข้อมูลที่เป็นประโยชน์มาพิจารณาแล้วหาข้อสรุปจากข้อมูลที่มีอยู่ โดยใช้จินตนาการและการคิดคัดลใจของตนเองอย่างอิสระ และไตร่ตรองแล้ว¹ จุดมุ่งหมายข้อนี้จึงเท่ากับฝึกฝนผู้เรียนทางค่านิยมของตนเอง นอกจากนี้ข้อนี้ยังเห็นประโยชน์ของจุดมุ่งหมายเพื่อความเข้าใจในความสัมพันธ์ของสาเหตุ (Causal relation) ซึ่งมีอยู่ในท่ามกลางสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น กับจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความสนใจในการเรียนประวัติศาสตร์ของผู้เรียนอีกด้วย²

จากจุดมุ่งหมายที่แท้จริงนี้ เราจะได้ผลทางอ้อมที่นำมากำหนดเป็นจุดมุ่งหมายรองในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ได้อีกหลายประการ รวมทั้งจุดมุ่งหมายที่ไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับการเรียนประวัติศาสตร์ในฐานะเป็นศาสตร์ก็ได้ แต่อาจจะได้รับการยอมรับเข้าเป็นจุดมุ่งหมายเพราะความต้องการจำเป็นของสังคม หรือ เพราะการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ เอื้อเป็นพิเศษต่อจุดมุ่งหมายเหล่านี้ก็ได้ เช่น³

การพัฒนาค่านิยมค่านิยมที่ดีธรรม ชาตินิยมของนักเรียนและการฝึกฝนค่านิยมเป็นพลเมืองดี เป็นจุดมุ่งหมายในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่สังคมต้องการมากในการปลูกฝังคุณสมบัติเหล่านี้แก่นักเรียน

ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ (National integration) ก็เป็นจุดมุ่งหมายที่จำเป็นสำหรับสังคมที่มีความหลากหลายทั้งภาวะทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม เป็นต้นว่า เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา อาหารการกิน การแต่งกาย นิสัยและองค์กรทางสังคม เช่นที่มีอยู่ในประเทศอินเดีย เป็นต้น

¹E.H. Dance, The Place of History in Secondary Teaching, pp. 17-18.

²K.P. Chaudhary, The Effective Teaching of History in India:..., p. 10.

³Ibid, pp. 11-12; E.H. Dance, The Place of History in Secondary Teaching, pp. 16-23.

ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ (International Understanding) ก็เป็นจุดมุ่งหมายที่จำเป็นและเป็นที่ต้องการอย่างมากของสังคม โดยเฉพาะในยามที่โลกแคบเข้า ทำให้ผู้คนในภูมิภาคและในโลกมีโอกาสได้ติดต่อกันใกล้ชิดกันมากขึ้น หรืออาจมีการกระทบกระทั่ง ชัดแย้งในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมือง ทำให้เกิดเป็นกรณีพิพาทหรือการสู้รบดังเช่นที่ขยายตัวเป็นสงครามโลกมาแล้ว 2 ครั้ง การที่จะขจัดอันตรายนี้ได้ ก็ต้องฝึกฝนประชาชนในเรื่องความอดกลั้น (Tolerance) การพัฒนาความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจในกันและกัน เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างคนในชาติ ระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศร่วมภูมิภาค หรือรวมโลกก็ตาม

จุดมุ่งหมายทั้งหมดเหล่านี้ไม่ได้เป็นที่ยอมรับทั่วไปทุกแห่ง มีนักประวัติศาสตร์หลายคนที่ไม่เห็นด้วยกับการผนวกจุดมุ่งหมายรองเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของจุดมุ่งหมายในหลักสูตรประวัติศาสตร์ของโรงเรียน เพราะเห็นว่าจุดมุ่งหมายของวิชาการควรเกิดจากคุณค่าโดยตัวของมันเอง มิใช่ผลพลอยได้¹ และจุดมุ่งหมายข้อใดจะได้รับการเน้นคุณค่ามากที่สุดนั้น ย่อมได้รับเลือกและตัดสินแตกต่างกันออกไปตามสถานการณ์ซึ่งไม่เหมือนกัน ปัญหาที่ว่าใครจะเป็นผู้มาทำหน้าที่ตัดสินในระหว่างนักการศึกษา ครูผู้สอน และนายจ้างซึ่งส่วนใหญ่ก็คือรัฐบาลของประเทศ ในทางปฏิบัติแล้ว ผู้นำรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษานั้นเองจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าควรเน้นหนักที่จุดมุ่งหมายข้อใดบ้าง ที่ปล่อยให้เป็นการะหน้าที่ของครูผู้สอนก็มีอยู่บ้าง แต่ส่วนมากแล้วจะเป็นบทบาทของทั้งสองฝ่ายรวมกัน² อย่างไรก็ตามในเรื่องนี้ ขอคารี ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญของจุดมุ่งหมายอันแท้จริงของประวัติศาสตร์มากกว่าจุดมุ่งหมายรองลงไป และควรต้องใช้ความพยายามให้ตระหนักในจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของประวัติศาสตร์ในทุกบทเรียนของวิชาประวัติศาสตร์ ในขณะที่จุดมุ่งหมายรอง

¹K.P. Chaudhary, The Effective Teaching of History in India :...., p. 12.

²E.H. Dance, The Place of History in Secondary Teaching, p. 24.

ลงไปอาจจะมุ่งให้ตระหนักได้โดยบทเรียนพิเศษบางบท ซึ่งเนื้อหาเปิดโอกาสให้เท่านั้น¹

อย่างไรก็ตาม จุดมุ่งหมายของวิชาประวัติศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น เป็นเพียงลักษณะทั่วไปและยังไม่อาจให้แนวทางที่ชัดเจนแก่ผู้จัดทำหลักสูตร ครูผู้สอนและนักวัดผลได้ จุดมุ่งหมายในการสอนประวัติศาสตร์อาจจะแตกต่างกันไปในแต่ละแห่ง แต่ละระดับของการศึกษาในโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะทางสมองและทางสังคมของนักเรียน และอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบทเรียน เพราะขึ้นอยู่กับเนื้อหาของบทเรียนนั้น ๆ²

การกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน (Concrete aims) ของวิชาประวัติศาสตร์ในแต่ละระดับการศึกษา อาจกำหนดขึ้นจากจุดมุ่งหมายทั่วไป โดยคำนึงถึงหลักการพื้นฐาน 2 ประการประกอบกันคือ หนึ่ง ขั้ววุฒิภาวะของผู้เรียน สอง ความสนใจและความต้องการของสังคม³

สำหรับเรื่องวุฒิภาวะหรือขีดความสามารถของผู้เรียนตามขั้นพัฒนาการนั้น ในปัจจุบันได้มีหลายคนให้ความสนใจทำการศึกษาวิจัยเรื่องหลักการเรียนรู้ตามขั้นพัฒนาการของเปียเจต์ กับการคิดในวิชาประวัติศาสตร์ (Piaget and thinking in history)⁴ ตามหลักการเรียนรู้ของเปียเจต์กล่าวว่า ก่อนอายุ 10 ปี เด็ก ๆ จะรู้จักคิดในสิ่งที่เป็น

¹K.P.Chaudhary, The Effective Teaching of History in India :...., p. 13.

²Ibid.

³K.P.Chaudhary, The Effective Teaching of History in India :...., p. 13.

⁴R.N. Hallam, "Piaget and Thinking in History," in New Movements in the Study and Teaching of History, ed. Martin Ballard (Bloomington : Indiana University Press, 1970), pp. 162-172; Martin Booth, "History," in Disciplines of the Curriculum, ed. Richard Whitfield (London : Mcgraw-hill Book Company, 1971), pp. 75-76.

รูปธรรมได้ และระหว่างอายุ 10 - 14 ปี จะรู้จักการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลเชิงนามธรรม (Formal operational thought) ได้ซึ่งก็ปรากฏว่าเป็นความจริงในการเรียนวิชาต่าง ๆ เช่น ภูมิศาสตร์และวรรณคดี แต่สำหรับวิชาประวัติศาสตร์จากการศึกษาวิจัยของหลายคนเป็นต้นว่า ดี. เคส และ เจ. เอ็ม. คอลลินสัน (D. Case and J.M. Collinson) อาร์. เอ็น. ฮอลแลม (R.N. Hallam) จี. มาสเสตต์ (G. Bassett) มาร์ติน บูธ (Martin Booth) หรือจี. จาโฮดา (G. Jahoda) ก็ยืนยันว่า การคิดในขั้นนี้ดูเหมือนจะมีได้ในเด็กที่โตกว่านี้ กล่าวคือ เด็กนักเรียนอายุต่ำกว่า 16 ปี จะมีข้อจำกัดในการให้เหตุผลเชิงประวัติศาสตร์ เด็ก ๆ จะไม่สามารถคิดโดยการใช้ข้อสมมุติฐานได้ ไม่สามารถคิดไปได้ไกลและออกไปนอกเหนือจากหลักฐานที่ปรากฏเฉพาะหน้าได้ ข้อจำกัดดังกล่าวส่วนหนึ่งมาจากความเข้าใจในเรื่องมิติของเวลาทางประวัติศาสตร์ยังไม่สมบูรณ์ (Imperfect understanding of historical time) จากผลของการวิจัยที่ทำกับเด็กอายุ 9 - 10 ขวบนั้น ปรากฏว่า คำว่า "อดีต" ที่เด็กยังจดจำและก่อให้เกิดผลทางการคิดได้นั้น หมายถึงระยะเวลาเพียง 1 เดือนเท่านั้น และแม้แต่เด็กวัยรุ่น ความหมายของ "อดีต" จะยืดออกไปอีกแค่ 5 ปี สำหรับเด็กอายุ 9 ปีแล้ว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อ 5 ปีก่อนจะดูนานแสนนานราวกับเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อหลายศตวรรษก่อน กล่าวได้ว่า "ความทรงจำเกี่ยวกับเวลา" ซึ่งหมายถึงความสามารถในการสัมพันธ์เนื้อหาของประสบการณ์เข้ากับกำหนดเวลาใดเวลาหนึ่ง (The ability of combining the content of an experience with a certain date) กับเรื่อง "ช่วงสมัยของเวลา" (Time periods) เป็นสิ่งที่ไม่เป็นเหตุเป็นผลที่สุดในกระบวนการแบบความคิดในตัวของเด็ก การนำผลการวิจัยมาใช้จึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับครูสอนประวัติศาสตร์

ขอคารี ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า หลักการ 2 ประการในเรื่องขั้นวุฒิภาวะของผู้เรียน และความสนใจกับความต้องการของสังคมดังกล่าว จะเป็นแนวทางให้เราพิจารณากำหนดจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับต่าง ๆ ได้ ดังนี้คือ

ในระดับชั้นประถมศึกษา เป็นช่วงที่วุฒิภาวะทางสมองของผู้เรียนยังไม่อยู่ในสภาพที่จะเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม และสิ่งซึ่งเป็นเหตุเป็นผลที่ลึกซึ้งได้ แต่ในขณะที่

เดียวกัน เด็ก ๆ วัยนี้กำลังกระตือรือร้นที่จะหาคำอธิบายในสิ่งต่าง ๆ รอบตัวด้วย วิธีของตนเอง และมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ รวมทั้งการเอาตัวเองเข้าไปเทียบเคียงเลียนแบบ และการปั้นแต่งนึกคิดเอาเอง (Identification and make-believe) การจัดการศึกษาในโรงเรียนควรใช้แนวโน้มนำทางธรรมชาติเหล่านี้ของเด็กให้เป็นประโยชน์ในการวางพื้นฐานการศึกษาประวัติศาสตร์อย่างจริงจังให้แก่เด็ก ๆ ต่อไป และสำหรับเด็กส่วนหนึ่งที่มีจำนวนอยู่มากพอสมควรซึ่งจะจบการศึกษาในระดับนี้ออกไป โดยไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษา ก็ควรจะมีความรู้ทางประวัติศาสตร์ขั้นต่ำที่สุดที่จะสามารถทำให้เขาเป็นพลเมืองที่มีค่าของประเทศได้¹ ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในชั้นประถมศึกษาจึงควรมุ่งให้ความรู้เกี่ยวกับ "ทำไม" ของสิ่งต่าง ๆ ก็อยู่แวดล้อมใกล้ตัว ซึ่งเด็กมีความสนใจ (Local environment) ให้ความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ในชีวิตของบุคคลสำคัญบางคนที่น่าสนใจในทัศนะของนักเรียน (Interesting events) หรือเกี่ยวกับเรื่องจริง (True stories) ซึ่งมีสิ่งที่น่าสนใจเพราะมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในสภาพแวดล้อมใกล้ ๆ ตัวนักเรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์โลกซึ่งทำให้เด็กสนใจ และอาจเป็นการวางพื้นฐานความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศแก่เด็กได้โดยการขยายทัศนะการมองดูสิ่งต่าง ๆ ของเด็กให้กว้างขึ้น นอกจากนั้นยังอาจมุ่งพัฒนาความคิดบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับการแยกความแตกต่างระหว่างเหตุการณ์ที่บรรยายอยู่ในประวัติศาสตร์กับที่อยู่ในเรื่องราวต่าง ๆ สิ่งนี้ไม่ถือว่ายากเกินไปสำหรับเด็กระดับประถมศึกษาเลย ถ้าหากได้ใช้วิธีการสอนที่เหมาะสม ท้ายที่สุดการเรียนการสอนอาจมุ่งพัฒนาความสนใจในการศึกษาประวัติศาสตร์ของเด็ก ซึ่งในทัศนะของชอการ์² เห็นว่าจุดมุ่งหมายข้อนี้ควรได้รับการเน้นเป็นพิเศษ และควรพยายามให้เด็กได้ตระหนักในความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์เพราะเด็ก ๆ มักสนใจแต่เฉพาะเรื่องการสอบและไม่ได้สนใจเรียนวิชาใด ๆ เพราะคุณค่าของวิชานั้นๆ²

¹K.P. Chaudhary, The Effective Teaching of History in India :..., p. 13.

²Ibid., p. 14.

ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สิ่งสำคัญที่สุดในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ คือ ควรระลึกอยู่เสมอว่า การศึกษาระดับนี้มักเป็นการให้การศึกษาแก่เด็กส่วนมากที่จะจบออกไปประกอบอาชีพโดยไม่ได้ศึกษาต่อไปอีกแล้ว ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับนี้ จึงควรมุ่งให้ผู้เรียนได้รู้เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์แห่งชาติ (National history) ที่มีผลเกี่ยวโยงมาถึงเหตุการณ์สำคัญในปัจจุบัน โดยมีการจัดเรียงลำดับเหตุการณ์อย่างเหมาะสม และในบางแห่งที่ประชาชนมีความแตกต่างกัน เพราะลักษณะทางการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมก็ควรจะได้มีการเน้นเป็นพิเศษเกี่ยวกับข้อเท็จจริงบางอย่างในสภาพแวดล้อมภายในรัฐ นั่นก็คือ เด็ก ๆ ควรได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือภูมิภาค (Local history) ของตนด้วย นอกจากนี้ควรมุ่งให้ผู้เรียนมีความซาบซึ้งในผลงานของบุคคลสำคัญที่มีส่วนต่อการพัฒนาความก้าวหน้าของชาติหรือของโลก และให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามลำดับก่อนหลัง (Chronological sequence) ความสำคัญของลำดับเหตุการณ์ที่มีผลต่อการเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งปลูกฝัง และส่งเสริมความสนใจในการศึกษาประวัติศาสตร์ซึ่งในระดับนี้ยังไม่ควรทิ้งไปเสีย นอกจากนี้ขอตาวี๋ยงไคยว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ในระดับนี้จะต้องผนวกจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ทางอ้อมตามความต้องการ เป็นพิเศษของสังคมและของรัฐบาลเป็นต้นว่า จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความรู้ลึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ความอดกลั้นต่อความแตกต่างที่มีอยู่ในสังคม ความรู้ลึกซึ้งชาตินิยมและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของประเทศตลอดจนการพัฒนาทักษะ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ¹

ทัศนะประการหลังนี้ ลิขิต ชีระเวคิน ก็ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า สังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมในประเทศไทย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ หรือประเทศใดก็ตาม มักจะเน้นกันอยู่ 2 ประการ คือ ข้อเท็จจริงกับค่านิยม โดยไม่เน้นการวิเคราะห์เรื่องถูก-ผิด เพราะทั้งสองสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่สังคมจะต้องยอมรับกลมกลืน หรือที่เรียกว่ากระบวนการสังคมประกิต (Socialization) ให้สมาชิกในสังคมหรือประชาคมการเมืองนั้นมีความรู้เกี่ยวกับค่านิยมเหมือน ๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบการเมืองที่มี

¹K.P. Chaudhary., The Effective Teaching of History in India :...., p. 15.

พรรคเดิยวนั้น จะเน้นข้อเท็จจริงกับค่านิยมอย่างมากในหมู่เยาวชน การสอนประวัติศาสตร์ในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจึงมีแนวโน้มที่จะเป็นการท่องจำไค่งาย เพราะความต้องการในเรื่องการอบรมกล่อมเกลาให้สมาชิกในสังคมมีความรู้ในเรื่องค่านิยมและข้อเท็จจริงเหมือน ๆ กัน มากกว่าจะเป็นการวิเคราะห์ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่แท้จริง¹

ส่วนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือมัธยมศึกษาชั้นสูง เป็นช่วงที่วุฒิภาวะทางสมองของนักเรียนเกือบจะอยู่ในระดับเดียวกับผู้ใหญ่แล้ว และนักเรียนที่เรียนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับนี้ก็เป็นผู้ที่คาดหวังว่าจะศึกษาต่อในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยต่อไป เพราะฉะนั้นจุดมุ่งหมายของการเรียนประวัติศาสตร์ตามทัศนะของซอคาร์เห็นว่าควรเป็นแนวเดียวกันกับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และควรเพิ่มเติมจุดมุ่งหมายอื่น ๆ อีก อันได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายนอกวงชีวิตในประเทศชาติของตน และมีความสำคัญต่อวงชีวิตของโลกในฐานะเป็นกลุ่มสังคมหนึ่งหรือมีความสำคัญต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวงชีวิตของประเทศชาติก็ได้ นอกจากนี้นักเรียนระดับนี้ควรจะได้พัฒนาความเข้าใจบางประการ (Some insight) ในอันที่จะใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์หรือความเข้าใจว่าประวัติศาสตร์ได้ถูกสร้างขึ้นมาจากแหล่งข้อมูลดั้งเดิมไค้อย่างไรด้วย รวมทั้งความเข้าใจในความสัมพันธ์ทางสาเหตุของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ ซึ่งสำหรับนักเรียนในระดับนี้ ซอคาร์ เห็นว่า ควรทำได้ถึงในระดับที่สามารถจะเข้าใจกระบวนการที่จะกำหนดแนวคิดทางประวัติศาสตร์และใช้สิ่งนั้นในการคาดหมายเหตุการณ์ไค้²

¹ สมาคมประวัติศาสตร์แห่งประเทศไทย, สถานะของวิชาประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน : เอกสารสัมมนาประวัติศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523), หน้า 182-183.

² K.P. Chaudhary, The Effective Teaching of History in India :...., pp. 16-17.

การกำหนดและการจัดเนื้อหาของหลักสูตรประวัติศาสตร์ในโรงเรียน

คงได้กล่าวแล้วว่า การกำหนดเนื้อหาของวิชาประวัติศาสตร์ จำเป็นต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของวิชาซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแล้ว และพร้อม ๆ กันนั้นก็ยังมีปัญหาอีกหลายประการที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการกำหนดเนื้อหาของประวัติศาสตร์ในแต่ละระดับชั้นการศึกษา ปัญหาสำคัญที่สุดอันดับแรก ก็คือ ปัญหาการจัดรูปแบบของเนื้อหาประวัติศาสตร์ (The problems of grading history) จากที่ยากน้อยกว่าไปหาที่ยากมากกว่า เพื่อให้เหมาะสมกับระดับชั้นของความเจริญเติบโต และพัฒนาการของผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ 1 ไปจนถึงชั้นสุดท้ายของมัธยมตอนต้น และชั้นสุดท้ายของมัธยมตอนปลาย

จากแนวความคิดเรื่องการจัดการศึกษาของรูโซ (Rousseau) ซึ่งเปสตาลอซซี (Pestalozzi) ได้ทดลองนำมาปฏิบัติเป็นคนแรกจนกระทั่งในปัจจุบันนี้ก็เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า การจัดการศึกษาของนักศึกษาในโรงเรียนควรให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็น ความสนใจ และวุฒิภาวะทางสมองตามขั้นของความเจริญเติบโต และพัฒนาการของนักเรียน แต่ในขณะที่เดียวกัน ข้อเท็จจริงหรือความรู้ในวิชาประวัติศาสตร์จะต้องดำรงอยู่เสมอไม่ว่าจะจัดสอนแก่นักเรียนชั้นประถมปีที่ 1 อายุ 6-7 ปี หรือนักเรียนชั้นสุดท้ายของชั้นมัธยมตอนต้น อายุ 16 ปี เราก็มิสามารถจะบิดเบือนข้อเท็จจริง เหล่านั้นให้ง่ายขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับนักเรียนในชั้นต้น ๆ และให้ยากมากขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับนักเรียนชั้นโตได้เลย แม้ว่าในการนำเสนอข้อมูล เนื้อหาเหล่านั้นจะพยายามใช้ภาษาที่ง่ายขึ้นก็ตาม¹ ขอคาริไถ่กล่าวถึงแนวความคิดในเรื่องนี้ไว้ว่า ผู้จัดหลักสูตรหลายคนได้พยายามเลี่ยงจากปัญหากังกล่าวข้างต้นด้วยการเลือกใช้ทฤษฎีการจัดเนื้อหาของหลักสูตรที่บีคเอา "ยุคสมัยตามวัฒนธรรม" (The "Cultural Epoch Theory") ของสแตนลีย์ ฮอลล์ (Stanley Hall) นักจิตวิทยาผู้มีชื่อเสียงเป็นหัตถ์ แนวคิดนี้เกิดจากข้อสรุปที่ว่า ถ้าเราทำการศึกษาเรื่องความเจริญเติบโต และพัฒนาการของกลุ่มตัวแทนของเด็กโดยศึกษาเป็นช่วงสั้น ๆ ตามระดับอายุที่แตกต่าง

¹ K.P. Chaudhary, The Effective Teaching of History in India :...., pp. 19-20.

กัน (Cross - section studies of the growth and development of representative groups of children of different ages) ได้ ตัวเด็กใน ชีวิตของเขาเองก็ยอมดำเนินชีวิตไปตามลำดับขั้น (stages) หรือตามยุคสมัย (Epochs) ต่อเนื่องกันไปจากเด็กทารกไปสู่วัยรุ่นและเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ เหมือนกันกับที่มนุษยชาติได้ ค่อย ๆ ผ่านประสบการณ์และวัฒนธรรมต่อเนื่องกันมาตามลำดับขั้น ตามวิถีทางของวิวัฒนาการ จากยุคต้นจนถึงยุคปัจจุบัน¹ นักจิตวิทยาค้นคว้าที่ยอมรับแนวความคิดนี้ก็อาจจะจัดเนื้อหา ของประวัติศาสตร์ยุคดึกดำบรรพ์ ซึ่งเป็นเรื่องราวของมนุษย์ในสมัยหิน สมัยสัมฤทธิ์และ สมัยเหล็กยุคต้นให้นักเรียนซึ่งเพิ่งเริ่มเรียนประวัติศาสตร์ในชั้นประถมศึกษาได้เรียนกัน ขึ้นต่อมาสำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมตอนปลายหรือนักเรียนที่เพิ่งย่างเข้าสู่วัยรุ่น ก็จะได้เรียนรู้เรื่องราวของมนุษย์ในสมัยหินยุคหลังและสมัยกลาง ส่วนในช่วงวัยรุ่นหรือในชั้น มัธยมศึกษาจะได้เรียนรู้เรื่องราวของมนุษย์ในสมัยปัจจุบัน เป็นต้น การจัดเนื้อหา หลักสูตรในลักษณะนี้ทำให้ต่อเนื่องของลำดับเวลา (Chronological continuity) และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสภาวะทางภูมิศาสตร์ ข้อเท็จจริงอันเป็นความรู้ทั้งหลายก็จะจัดมาให้เรียนโดยไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันเลย ก็ได้ เช่น ในระดับชั้นตอนต้น อาจจัดให้เรียนเรื่องของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เรื่องชนเผ่าอารยัน เรื่องของกลุ่มคนในลุ่มแม่น้ำไนล์ และเรื่องของกลุ่มคนในลุ่มแม่น้ำ- เหลือง เป็นต้น แนวความคิดนี้ในปัจจุบันถือว่าล้าสมัยไปแล้ว แต่แนวความคิดพื้นฐานใน เรื่องวิวัฒนาการทางสมองและความสนใจของผู้เรียนยังคงเป็นแนวทางสำคัญในการจัดเนื้อหา ของประวัติศาสตร์อยู่ต่อไป²

หลักเกณฑ์สมัยใหม่ในการจัดหรือเลือกเนื้อหาของหลักสูตรจะเริ่มต้นที่ประสบการณ์ ที่เป็นรูปธรรมก่อนแล้วค่อย ๆ เปลี่ยนไปเป็นประสบการณ์หรือเหตุการณ์ที่เป็นรูปธรรมน้อยลง ไป ประสบการณ์หรือเหตุการณ์ที่เด็กสามารถมีได้โดยตรงจากการเห็น การฟัง การอ่าน หรือที่สัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมของเด็กมาก่อน ย่อมเป็นสิ่งที่เขาเข้าใจได้ง่ายกว่าประสบ- การณ์ซึ่งเขาไม่เคยสัมผัสโดยตรงมาก่อน หรือไม่เคยแม้แต่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับประสบการณ์

¹K.P. Chaudhary, The Effective Teaching of History in India :...., pp. 19-20.

²Ibid. . . .

เดิมของเขา ก็ย่อมจะเป็นสิ่งที่เด็กเข้าใจได้ยากเพราะมีความเป็นนามธรรมมากเกินไป ประการที่สอง วิธีการนำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์ อันได้แก่ วิธีการสอน ก็ถือว่าเป็นปัจจัยซึ่งจะช่วยเพิ่มหรือลดความยากของเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ได้อย่างมากด้วย เหมือนกันไม่ว่าจะเป็นเทคนิคการใช้รูปภาพ สิ่งของ ตัวบุคคลหรือการเปรียบเทียบแบบบุคคลิขฐาน (Personnification) หรือการเร้าให้เด็กเรียนเกิดความสนใจอย่าง ต่อเนื่องก็ตาม¹

หลักเกณฑ์โดยทั่วไปเหล่านี้อาจนำมาใช้กับปัญหาการเลือกและจัดเนื้อหาวิชาของประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของโรงเรียนได้ ประกอบกับการคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น กล่าวคือ²

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local history) อาจเป็นหลักสูตรที่มีค่าและง่ายสำหรับชั้นเด็กเล็ก หรือจำเป็นสำหรับชั้นเด็กโตในสังคมที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน สามารถกระตุ้นจินตนาการทางประวัติศาสตร์ที่เพิ่งเริ่มจะเกิดขึ้น และสามารถใช่วิธีการขั้นแรก ๆ ของการศึกษาประวัติศาสตร์ เช่น การเก็บรวบรวมข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ของบุคคล สถานที่ และเหตุการณ์ในอดีต อาจเป็นการให้ประสบการณ์โดยตรงแก่ผู้เรียนได้

ประวัติศาสตร์แห่งชาติ (National history) เป็นเนื้อหาที่คนส่วนมากคิดว่า เป็นส่วนสำคัญในทุกหลักสูตรประวัติศาสตร์ และควรบรรจุไว้ในหลักสูตรก่อนเรื่องอื่น แนวคิดนี้มีรากลึกมาก ประวัติศาสตร์จึงถูกใช้เป็นวิชาเพื่อปลูกฝังลัทธิชาตินิยมและการทหารแก่เด็กมาจนกระทั่งทุกวันนี้ อย่างไรก็ตาม แนวคิดเช่นนี้เริ่มเปลี่ยนไปบ้างแล้วในยุโรปและอเมริกาซึ่งหันไปให้ความสำคัญแก่ประวัติศาสตร์โลกและประวัติศาสตร์ในส่วนภูมิภาคเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศมากขึ้น แต่สำหรับประเทศเกิดใหม่ ๆ เช่น ประเทศใน

¹ K.P. Chaudhary, The Effective Teaching of History in India :...., p. 20.

² ซี. พี. ฮิล, คำแนะนำเรื่องการสอนประวัติศาสตร์ แปลโดยสำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (พระนคร : กองการสัมพันธ์ต่างประเทศ, สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2513), หน้า 16-21; K.P. Chaudhary, The Effective Teaching of History in India:...., pp. 21-24.

แอฟริกาและเอเชียซึ่งยังต้องการปลูกฝังความรู้สึกในเรื่องเอกลักษณ์ของชาติอยู่มาก จึงยังคงเห็นว่าประวัติศาสตร์แห่งชาติเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องสอนอย่างเน้นหนักในโรงเรียนทุกระดับ การศึกษาอยู่¹

ประวัติศาสตร์โลก (World history) ปัจจุบันหลายคนคิดว่า ประวัติศาสตร์โลกอาจเป็นวิชาที่ดีที่สุดสำหรับการเรียนของเด็กในทุกระดับ สามารถจัดขอบเขตของเรื่องให้เหมาะสมตรงกับจิตใจและจิตนาการของเด็กได้ไม่รู้จักสิ้น แม้ว่าจะเป็นเด็กเล็ก ๆ ก็ตาม และช่วยให้เกิดความสมดุลงับการสอนประวัติศาสตร์แห่งชาติซึ่งบางครั้งอาจตกเป็นเครื่องมือของนักการเมืองไปได้ ในขณะที่ประวัติศาสตร์โลกจะช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างชนชาติต่าง ๆ เช่นเดียวกันกับการศึกษาประวัติศาสตร์ส่วนภูมิภาค (Regional history) อันจะนำไปสู่ความร่วมมือและการขจัดปัญหาขัดแย้งระหว่างกันได้

ประวัติศาสตร์สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม เป็นเนื้อหาหลักสูตรส่วนที่จัดสอนให้แก่เด็กทุกระดับเช่นกัน เพราะเนื้อเรื่องเปิดโอกาสให้ใช้วิธีการของประวัติศาสตร์ชั้นต้น ๆ ในขอบเขตที่จำกัดในการสืบสาว เก็บรายละเอียดของข้อมูลและเนื้อเรื่องก็แสดงให้เห็นถึงการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของมวลมนุษยด้วย

ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยและเหตุการณ์ปัจจุบัน (Contemporary history and current events) ครูสอนประวัติศาสตร์หลายคนไม่ถือว่าเหตุการณ์ปัจจุบันเป็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยหรือเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์เพราะเห็นว่า "ความรู้ที่แท้จริงสำหรับศึกษายังมิได้มีการสร้างขึ้นอย่างมั่นคงพอ" การสอนประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเนื้อหาตอนนี้จึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งสำหรับการโฆษณาชวนเชื่อ และการโต้แย้งทางการเมือง และช่วยส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนในระยะสั้นมากกว่าระยะยาว อย่างไรก็ตาม

---

¹ Martin Ballard, "Change in the Curriculum," in New Movements in the Study and Teaching of History (Bloomington : Indiana University Press, 1970), pp. 4-5.

หลายคนก็ยังคิดว่าประวัติศาสตร์ร่วมสมัยมีความหมายและจำเป็นในหลักสูตรประวัติศาสตร์
อย่างน้อยก็สำหรับเด็กโต

ประวัติศาสตร์สมัยโบราณยุคดึกดำบรรพ์ (Primitive history) หลายคน
เชื่อว่าเนื้อหาส่วนนี้ของประวัติศาสตร์มีความเหมาะสมกับวัยเด็กตอนปลายเพราะเรื่อง
ราวของคนในยุคสมัยนี้สามารถเร้าให้เกิดความสนใจตามธรรมชาติกับสนองความต้องการ
โดยตรงของเด็กในด้านความพอใจในจินตนาการและการปั้นแต่งหรือสมมุติของเด็กได้อย่าง
ดี เด็ก ๆ รักที่จะเอาตัวเองไปเทียบเคียงกับชีวิตของคนในสมัยดั้งเดิม และแม้ว่าเรื่อง
ราวของคนในสมัยนั้นจะเกิดขึ้นในอดีตที่ห่างไกล แต่ความรู้ความจริงที่จินตนาการของเด็ก
นำไปสัมพันธ์กับความรู้ที่เป็นอยู่จริงจะทำให้เด็กเกิดความตื่นเต้นและสนุกสนานในการเรียน
ได้

ประวัติศาสตร์ที่เป็นเรื่องราวและเป็นชีวประวัติของบุคคล (Story and
biography) จะเป็นเนื้อหาอีกส่วนหนึ่งที่เหมาะสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น โดยเฉพาะการ
ฟังหรือการอ่านเรื่องราวของบุคคลในประวัติศาสตร์ (Stories) แต่สำหรับเด็กโตวัย
ย่างเข้าสู่วัยรุ่นและเข้าสู่วัยรุ่นแล้วเป็นวัยที่หันจากความพอใจในเรื่องสมมุติ ปั้นแต่งและ
สนใจในเรื่องราว (Stories) ต่าง ๆ น้อยลง ชีวประวัติของบุคคลสำคัญในอดีตจะ
ดึงดูดความสนใจของเด็กวัยนี้ได้มาก เพราะเป็นระยะที่เริ่มมีอุดมคติและพอใจที่จะเอา
ตนเองไปเทียบเคียงหรือเลียนแบบบุคคลสำคัญเหล่านั้น

นอกจากการจัดเนื้อหาของประวัติศาสตร์ออกเป็นรูปแบบดังกล่าวข้างต้นแล้ว
เฮนรี จอห์นสัน ยังได้แบ่งเนื้อหาของประวัติศาสตร์ออกเป็น 4 ชนิดโดยทั่วไป คือ
หนึ่งมนุษย์ทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ทางกายภาพ สอง สิ่งซึ่งมนุษย์ได้ทำ
สาม สิ่งซึ่งมนุษย์ได้พูดหรือได้เขียน สี่ สิ่งซึ่งมนุษย์ได้คิดและได้รู้สึก ปรัชญาการณ์
หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นชนิดแรกในหลาย ๆ กรณี อาจเป็นสิ่งซึ่งผู้เรียนสามารถสัมผัสได้
โดยตรงจากการได้ยินหรือการเห็นวัตถุ สิ่งของ รูปภาพ สถานที่ เป็นต้น จึงจัดเป็น
เนื้อหาส่วนที่เห็นได้ชัดและง่ายที่สุด เหมาะสำหรับเด็กแม้ในชั้นเล็กที่สุด ปรัชญาการณ์
ชนิดที่สอง สิ่งซึ่งมนุษย์ได้ทำ แม้ผู้เรียนจะไม่สามารถมีประสบการณ์ได้โดยตรง แต่ก็
สามารถทดลองทำในสิ่งที่คนในอดีตได้เคยทำ เช่น การทำไฟจากไม้แห้ง ๆ หรือถ้า
พฤติกรรมบางอย่างของคนในอดีตมีส่วนสัมพันธ์กับประสบการณ์ในปัจจุบันของผู้เรียน ก็

ช่วยให้เกิดความเข้าใจได้ชัดเจนและง่ายขึ้น ปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ในอดีตชนิดที่สองจึงเหมาะสำหรับเด็กเล็กเช่นเดียวกับชนิดแรก ปรากฏการณ์ชนิดที่สาม เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้พูดและได้เขียน นักเรียนจะเรียนรู้ได้จากคำพูดจริง หรือที่ปรากฏในเอกสารลายเขียนหรือสิ่งพิมพ์ จึงค่อนข้างยากสำหรับเด็ก เพราะคำพูด (Words) โดยตัวของมันเองก็เป็นตัวแทนที่เป็นสัญลักษณ์ของประสบการณ์ มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งต่าง ๆ และกิจกรรมของมนุษย์ที่เป็นรูปธรรมแล้ว ยังเป็นสัญลักษณ์ของความคิดและความรู้สึกซึ่งเป็นนามธรรมด้วย การสอนประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องนี้สำหรับในชั้นเด็กเล็กแล้วควรเน้นเฉพาะที่เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งของและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มองเห็นชัด มีความเป็นรูปธรรม ส่วนปรากฏการณ์ชนิดที่สี่ เกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก และแรงจูงใจของมนุษย์ในอดีต มีความเป็นนามธรรมมากที่สุด จึงเหมาะสมสำหรับเด็กโตเท่านั้น¹

เรื่องมิติเวลา (The time - sense) ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่นับว่ามีความสำคัญในการจัดเนื้อหาของประวัติศาสตร์ เพราะความเข้าใจในเรื่องของเวลาทางประวัติศาสตร์ เป็นแนวคิดเชิงนามธรรมที่เข้าใจได้ยากที่สุด ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่เข้าใจกันว่า ไม่ควรนำไปสอนแก่เด็กที่เริ่มเรียนประวัติศาสตร์ในช่วงปีแรก ๆ หรือแม้แต่ในปีหลัง ๆ โดยที่มิได้ทำให้ชัดเจนขึ้น² สำหรับหลักสูตรที่แบ่งเนื้อหาตามลำดับเวลาก่อนหลังที่คุ้นเคยกันอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาหลายแห่งนั้น เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นโดยมีความคิดว่า ช่วงเวลาทั้งหมดจะสามารถจะเข้าใจได้ในเด็กนักเรียนอายุระหว่าง 11-16 ปี ทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้ว แนวความคิดที่สมบูรณ์ของเด็กจะยังไม่มีการพัฒนาจนกว่าจะอายุ 16 ปี ซึ่งก็นับว่าเร็วที่สุดแล้ว จากผลของการศึกษาวิจัยดังกล่าวมิได้หมายความว่า เราควรจะต้องเรื่องมิติเวลาไว้มาก่อน ในทางตรงกันข้าม มาร์ติน บูธ ได้เสนอแนะไว้ว่า เราควรจะให้

¹ Henry Johnson, Teaching of History..., pp. 97-98; K.P. Chaudhary, The Effective Teaching of History in India :..., pp. 22-23.

² K.P. Chaudhary, The Effective Teaching of History in India :..., p. 24.

ความใส่ใจไปที่รูปแบบการเคลื่อนที่ของเวลาไปข้างหน้าในช่วงใดช่วงหนึ่ง (Specific time progress pattern หรือ time - lines) ตามหัวข้อหรือหัวเรื่องที่ได้จำกัดไว้แล้ว (A limit topic or theme)²

แนวคิดเรื่องการจัดและกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียนดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนั้น แสดงให้เห็นชัดว่า ในการจัดเนื้อหาของหลักสูตรนั้น เราไม่สามารถใช้หลักการหรือแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งเป็นแนวทางได้เลย และยิ่งกว่านั้น ถ้าเราใช้แนวคิดใดมากเกินไป ก็จะทำให้เกิดการขัดแย้งกับหลักหรือแนวคิดอื่น ๆ ได้ ดังนั้นขอตัวชี้แจงได้สรุปว่า ผู้จัดทำหลักสูตรจำเป็นต้องมีแนวคิดทั้งหมดเหล่านี้อยู่ในใจตลอดเวลาที่ต้องจัดและกำหนดเนื้อหาของประวัติศาสตร์ในหลักสูตรหรือประมวลการสอนของโรงเรียนแต่ละชั้น²

จากความจริงที่ว่า การจัดและกำหนดเนื้อหาของประวัติศาสตร์สามารถทำได้หลายวิธีต่าง ๆ กัน ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะตัดสินว่าเหตุการณ์อะไรบางอย่างที่ควรจัดรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ และถ้ามองดูในอีกแง่มุมหนึ่ง การจัดหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์มีได้อีก 4 วิธีด้วยกัน คือ วิธีเรียงเนื้อหาตามลำดับเวลา ก่อนหลัง (The chronological approach, or the chronological order) วิธีจัดแบบวงกลม (The concentric approach or the cyclic order) วิธีจัดเป็นหัวข้อ (The topical approach) และวิธีจัดแบบถดถอย (The regressive approach) แต่ละวิธีต่างก็มีข้อดีและข้อเสียด้วยกันทั้งสิ้น

วิธีจัดแบบเรียงตามลำดับเวลา (The chronological approach) จะจัดแบ่งเนื้อหาซึ่งเป็นเหตุการณ์ในอดีตเป็นช่วง ๆ ตั้งแต่สมัยแรกสุดให้เรียนกันในปีแรกของการเรียนประวัติศาสตร์ในโรงเรียน แล้วจัดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไปตามลำดับ

¹ Martin Booth, "History," in Disciplines of the Curriculum, p. 76.

² K.P. Chaudhary, The Effective Teaching of History in India :..., p. 24.

ของเวลาจนกระทั่งสิ้นสุดลงในปีสุดท้ายของการเรียนประวัติศาสตร์ในโรงเรียน เช่น เริ่มต้นสมัยสุขุขทัยในชั้นประถมศึกษา สมัยอยุธยาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นต้น วิธีจัดแบบนี้มีข้อดีที่จัดได้สะดวกและกล่าวกันว่า เป็นไปตามลำดับขั้นตามธรรมชาติและเป็นการง่ายที่ผู้เรียนจะศึกษาย้อนรอย ไปถึงความสัมพันธ์ของสาเหตุต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ แต่ข้อเสียของการจัดแบบนี้ก็มีอยู่หลายประการ และดูจะมีน้ำหนักมากกว่าด้วย เพราะถูกโจมตีว่าทำให้นักเรียนจำนวนมากออกจากโรงเรียนไปโดยไม่มีโอกาสได้เรียนประวัติศาสตร์แห่งชาติ (สำหรับบางประเทศ) หรือไม่ได้มีการเตรียมตัวในเรื่องการเป็นพลเมืองคืออย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ไม่ได้เรียนรู้แนวคิดหลักที่มีอยู่ในประวัติศาสตร์ของกลุ่มสังคมทั้งหมด นอกจากนั้นการจัดเนื้อหาวิธีนี้ไม่สอดคล้องกับวุฒิภาวะหรือขีดความสามารถของกลุ่มนักเรียน ทำให้ได้เรียนรู้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้ไม่มากและไม่สมบูรณ์พอ หรือได้เรียนรู้ในเนื้อหาที่ยากเกินไปสำหรับเด็ก อย่างไรก็ตามเราไม่สามารถจะเลิกใช้วิธีการนี้ได้ไม่ว่าเราจะจัดเนื้อหาของหลักสูตรด้วยวิธีการใดก็ตาม เช่น ถ้าเราเลือกใช้การจัดแบบหัวข้อ หรือวงกลม เราก็ยังต้องลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลา ก่อนหลังทั้งสิ้น¹

วิธีที่สอง การจัดแบบวงกลม (The Concentric approach or cyclic order) ผู้ให้กำเนิดวิธีการนี้ก็คือเปสตาลอซซี (1746-1827) โดยให้วงกลมทั้งหลายเท่ากับเป็นขั้นของการสอนในวิชาซึ่งยึดถือขั้นของการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก ๆ เป็นพื้นฐาน โดยนับนี้หลักสูตรประวัติศาสตร์ทั้งหลายในชั้นต่าง ๆ ของโรงเรียน ก็จะเป็นเสมือนวงกลมหลายวงที่มีศูนย์กลางร่วมกันอยู่ (Concentric circles) วงกลมวงหนึ่ง ก็จะถูกจัดวางไว้ในวงกลมที่ใหญ่กว่าและใหญ่กว่าเรื่อย ๆ ไป นั่นก็หมายความว่า นักเรียนในแต่ละชั้นหรือระดับชั้นของโรงเรียน อาจจะเรียนประวัติศาสตร์ของคนในกลุ่มสังคมเดียวกัน หรือเรื่องเดียวกัน แล้วทุกปีที่เรียนสูงขึ้นก็จะขยายเรื่องราวด้านข้อเท็จจริงมากขึ้น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของนักเรียนที่เพิ่มสูงขึ้นตามระดับอายุและ

¹K.P. Chaudhary, The Effective Teaching of History in India :...., pp. 27-28.

เป้าหมายทางการศึกษาที่คาดหวังไว้มากขึ้นกว่าในชั้นต้น ๆ ดังนั้นในแต่ละระดับชั้นเรียน ผู้เรียนจะต้องเรียนข้อเท็จจริงส่วนหนึ่งซ้ำ และข้อเท็จจริงใหม่ ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับข้อเท็จจริงเดิมเพื่อให้เรื่องราวสัมพันธ์กัน¹ วิธีจัดเนื้อหาของหลักสูตรแบบวงกลมนี้ได้รับความนิยมมากในยุโรปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเยอรมนี ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 วิธีนี้มีข้อดีที่สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้แบบเกสทอลต์ (Gestalt theory of learning) ที่เป็นการเรียนรู้จากส่วนใหญ่ไปหาส่วนย่อย ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสนใจและช่วยในด้านการผสมผสานการเรียนรู้ได้ดีขึ้น นอกจากนี้นักเรียนในแต่ละระดับชั้นการศึกษาไม่ว่าจะเป็นประถม มัธยมตอนต้นหรือมัธยมตอนปลายต่างก็จะได้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่สมบูรณ์เกี่ยวกับกลุ่มสังคมที่ตนเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งอยู่ และแทนที่การเรียนรู้ซ้ำเรื่องเดิมจะทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย หมกความสนใจก็เชื่อกันว่า การเรียนเนื้อหาบางส่วนซ้ำจะช่วยทำให้เข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้ง่ายขึ้น การจัดสอนประวัติศาสตร์แห่งชาติด้วยวิธีนี้จึงช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ดี อย่างไรก็ตามวิธีการนี้ก็มิข้อเสีย เพราะในทางปฏิบัติแล้ว ยากที่จะหลีกเลี่ยงมิให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย ลดความสนใจลงไปเพราะต้องเรียนซ้ำในสิ่งเดียวกันอยู่ทุกระดับชั้น และทำให้เสียเวลาและทำให้ไม่สามารถเอาเวลานั้นไปจัดสอนประวัติศาสตร์ด้านอื่นที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้เช่นกัน เช่น ประวัติศาสตร์โลกและประวัติศาสตร์ส่วนภูมิภาค เป็นอาทิ²

วิธีที่สาม การจัดเนื้อหาเป็นหัวข้อ (The topical approach) ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าเป็นวิธีการแบบเรียงตามลำดับเวลา ก่อนหลังอีกรูปแบบหนึ่งก็ได้ เพราะช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ที่จะจัดให้เรียนในแต่ละชั้นหรือแต่ละระดับชั้น จะถูกแบ่งย่อยลงเป็นหัวข้อ ๆ แต่ละหัวข้อก็จะนำเสนอไปตามลำดับของเวลา การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในชีวิตของกลุ่มคนในสังคมแต่ละครั้ง ก็อาจจะจัดให้เป็นเนื้อหาแบบหัวข้อเรื่องก็ได้เช่นกัน ข้อดีของวิธีการจัดแบบนี้ก็คือ นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว

¹K.P. Chaudhary, The Effective Teaching of History in India :...., pp. 24-25.

²Ibid., pp. 25,27-28.

นี้ทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบ มีโอกาสที่จะศึกษาอย่างใกล้ชิดในเรื่องความสัมพันธ์ของสาเหตุที่เกิดขึ้นในระหว่างเหตุการณ์และผลของสาเหตุที่มีต่อพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวนั้น ๆ ด้วย นอกจากนั้นการเรียนแบบเป็นหัวข้อนี้จะช่วยพัฒนาความคิดรวบยอดทั้งหมดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนในสังคมได้ เชื่อกันว่า การจัดเนื้อหาแบบนี้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจะเป็นวิธีการที่ดีที่สุด ทั้งนี้โดยต้องให้หัวข้อต่าง ๆ ที่กำหนดให้นักเรียนเรียนนั้นมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน เพื่อให้ได้แนวความคิดทั้งหมดเกี่ยวกับพัฒนาการของกลุ่มชนในสังคม มิใช่จัดไว้เป็นหน่วยหนึ่งโคด ๆ¹

วิธีที่ดี วิธีการแบบถดถอย (The regressive approach) ก็เป็นวิธีการแบบเรียงลำดับเวลาอีกรูปแบบหนึ่งนั่นเอง แต่วิธีนี้จะเริ่มจัดเนื้อหาเริ่มต้นจากสมัยปัจจุบันแล้วค่อย ๆ ย้อนกลับไปหาอดีตเรียงตามลำดับเวลา เพราะเชื่อว่า เรื่องราวในปัจจุบันย่อมมีความหมายและช่วยให้เด็กเข้าใจได้ง่ายกว่าอดีตที่ห่างไกล วิธีการนี้มีแนวโน้มที่จะจัดเนื้อหาเป็นหัวข้อ² มีข้อดีตรงที่ช่วยให้นักเรียนสนใจการเรียนประวัติศาสตร์ที่ขึ้น จัดกิจกรรมได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตามผู้เรียนไม่สามารถติดตามเรื่องราวของประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการนี้ได้อย่างเป็นระบบ ทำให้ความเข้าใจเกิดขึ้นได้ยาก จึงได้มีการปรับปรุงการจัดใหม่ เรียกกันว่า แบบลูกตุ้ม (The pendulum method) คือเริ่มต้นนำเข้าสู่ประวัติศาสตร์ด้วยเรื่องราวเหตุการณ์ในปัจจุบัน แล้วย้อนกลับไปในอดีตอันไกลโพ้นแล้วจึงค่อย ๆ กลับมายังสมัยปัจจุบันอีกครั้งหนึ่ง เป็นการจัดกลับไปกลับมามากกว่าครั้งหนึ่ง และเป็นวิธีการที่หันไปใช้การจัดแบบเป็นหัวข้อ วิธีการจัดแบบนี้ เป็นวิธีการที่กำลังได้รับความนิยมอยู่ในปัจจุบัน³

¹K.P. Chaudhary, The Effective Teaching of History in India :...., p. 28.

²Ibid.

³Ibid., p. 29; Ian Steele, Developments in History Teaching (London : Open Books Publishing Ltd., 1976), p. 48.

จะเห็นว่าภารกิจจัดทำหลักสูตรมีชีของง่าย โดยเฉพาะหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์
 ดังที่ ซี. พี. ฮิล โคกลาวสรุปไว้ในหนังสือ คำแนะนำเรื่องการสอนประวัติศาสตร์ ว่า

หลักสูตรประวัติศาสตร์ของวางแผนไว้มาก่อน ต้องให้คิดแปลงงาย ละเอียดเตรียม
 แลวต้องทดลองใช้ก่อน ในที่สุดหลักสูตรต้องเป็นสิ่งที่ปรับปรุงและแก้ไขไคตามกาล
 เวลา รายละเอียดในเนื้อเรื่องต้องได้รับการพิจารณาใหม่เรื่อย ๆ จากผลของ
 การวิจัยทางประวัติศาสตร์ บางที [ที่] สำคัญยิ่งกว่านั้น [ก็คือ] แบบฉบับทั่วไป
 และโครงเรื่องต้องตรวจทานอีกครั้งหนึ่งเพื่อ [ให้] แน่ใจว่า ใครับทั้งความรู้
 ทางการศึกษาและความเชื่อถือและความต้องการของสังคมสมัยเดียวกันควย
 เพราะวาคหลักสูตรประวัติศาสตร์ เป็นเครื่องมือของสังคม จึงต้องแสดงความคิด
 เห็นอย่างถูกต้องต่อจุดประสงค์เพื่อใ้การสอนประวัติศาสตร์ ได้รับความสำเร็จ
 สมปรารถนา จุดประสงค์บางข้อแสดงถึงคุณค่าอย่างแท้จริง แต่วิธีการที่จะใ้
 บรรลุผลตามจุดประสงค์นี้ต้องขึ้นอยู่กับการศึกษาอีกครั้งหนึ่ง...หลักสูตรที่ใ้
 วางแผนไว้อย่างดีแล้ว ต้องไม่หมายความว่า เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้¹

¹ซี. พี. ฮิล, คำแนะนำเรื่องการสอนประวัติศาสตร์, หน้า 24-25.